

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

О.Ф. Крижанівська, С.А. Бублик, Р.Я. Човган

Історичний екскурс у розвиток легкої атлетики
на теренах Прикарпаття
(Методичні рекомендації)

Івано-Франківськ

УДК 796.012.412.5

ББК 75.711.55

Б 37

*Ухвалено на засіданні кафедри фізичного виховання
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
(прот. № 9 від 20 квітня 2023р)*

Рецензенти: **Д.В. Пятничук**, доцент кафедри спортивних дисциплін факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доцент, к.н. з фіз. вих. і спорту
М.І. Перегінець, заслужений тренер України з легкої атлетики
М.М. Перегінець, кандидат наук з фіз. вих. та спорту, викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету ФВіС України.

Електронне видання

Історичний екскурс у розвиток легкої атлетики на теренах Прикарпаття: Методичні рекомендації / Уклад. О. Крижанівська, С. Бублик, Р. Човган – Ів-Фр, ПНУ ім. В. Стефаника, 2023. – 60с

Методичні рекомендації «Історичний екскурс у розвиток легкої атлетики на теренах Прикарпаття» для науково-педагогічних працівників університетів, викладачів коледжів та ліцею, тренерів-викладачів). Викладено коротко про історичний екскурс у розвитку легкої атлетики теренами Прикарпаття, спортивних товариств, організацій в яких культивувалась легка атлетика, історичні фото провідних легкоатлетів області періоду ХІХ-ХХ ст., рекорди області.

Дані методичні рекомендації призначені для викладачів, тренерів освітніх установ вищої професійної освіти, кафедр фізичного виховання, а також спортсменів, любителів легкої атлетики.

Зміст

Передмова.....	4
I. Передумови зародження і розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні	6
1.1. Пластовий рух	8
1.2. Спортивна діяльність Католицької Асоціації Української Молоді	11
1.3. Січковий рух на Станіславщині	13
II. Український еміграційний спортивний рух	17
першої третини 20 століття.....	17
III. Легка атлетика на Івано-Франківщині	28
Додатки.....	36
Додаток 1.....	36
Легка атлетика на Івано-Франківщині у фото	36
<u>Легка атлетика на Станіславщині у 1910 -30роках</u>	36
<u>Легка атлетика на Станіславщині у другій половині 1940 – першій половині 1950 років</u>	38
<u>Легка атлетика на Станіславщині у другій половині 1950 – другій половині 1960 років</u>	39
<u>Легка атлетика на Івано-Франківщині у другій половині 1970– другій половині 1980 років</u>	42
Додаток 2.....	46
Коротко про майстрів спорту Івано-Франківщини.....	46
Додаток 3.....	53
Рекорди з легкої атлетики Івано-Франківської області в різні роки	53
ЛІТЕРАТУРА	60

Передмова

Назва «легка атлетика» сьогодні досить умовна, адже важко назвати, наприклад, біг на довжелезну дистанцію — марафон, або метання молота «легкими» фізичними вправами.

Найдавнішим змаганням атлетів, безсумнівно, є біг. Разюче, що сьогодні ми знаємо ім'я першого олімпійського чемпіона древньої Греції і дату, коли відбулася ця подія. Це трапилося в 776 р. до н.е. в Олімпії. Переможець був один, тому що атлети змагалися на тих іграх тільки в бігу на один стадій (приблизно 192 м) — звідси слово «стадіон». Переможця кликали Коріб, здається, він був кухарем з міста-поліса Еліди. В Ермітажі, у Санкт-Петербурзі, можна побачити грецькі і римські пам'ятні медальйони, монети із зображеннями бігунів.

Змагалися древні і у метанні диска. Були диски з дерева, каменю, заліза, бронзи, нерідко прикрашалися різьбленням, зображеннями птахів, тварин або сценами спортивних змагань. Вага диска була від 1,25 до 6,63 кг. (Сьогодні диск важить 2 кг для чоловіків і 1 кг для жінок.) Серед болільників іноді дуже цінувалися метателі спису. Їх охоче зображували і скульптори.

Сучасна легка атлетика раніше, ніж в інших країнах, почала культивуватися в Англії. Ще у 1837 тут відбулися перші змагання з бігу на дистанцію близько 2 км. Учасниками цього змагання були учні коледжу міста Регбі. Незабаром і в коледжах Ітона, Оксфорда, Кембриджу, Лондона також організуються спортивні змагання. Трохи пізніше в програму змагань включається біг на короткі дистанції, біг з перешкодами і метання ваги, з 1851 включені в програму стрибки в довжину і висоту з розбігу, а з 1864 — метання молота і штовхання ядра. Новий етап почався з проведення щорічних змагань між університетами Оксфорда і Кембриджу. У 1865 був заснований Лондонський атлетичний клуб, що проводив перші чемпіонати країни з легкої атлетики.

У 1880 в Англії була заснована аматорська легкоатлетична асоціація, що одержала права вищого органа з легкої атлетики в межах Британської імперії, а також у її колоніях. У США перший атлетичний клуб з'явився в 1868 у Нью-Йорку. Але, мабуть, центрами розвитку легкої атлетики в Америці в ті роки стали університети. У 1880-90-і рр. легка атлетика як самостійний вид спорту починає культивуватися майже у всіх країнах Європи.

Відродження в 1896 Олімпійських ігор сучасності дуже вплинуло на розвиток легкої атлетики. У програму Ігор I Олімпіади в Афінах (1896) були включені 12 видів легкоатлетичних змагань. Майже всі медалі на цих Іграх завоювали американські легкоатлети. Правда, з появою в 1952 на олімпійських іграх збірної СРСР, в американців з'явилися серйозні конкуренти в легкій атлетиці. На Олімпійських іграх в Атланті (1996) 2000 атлетів розігрували

44 комплекти нагород (більше ніж у будь-якому іншому виді спорту). Змагання для жінок з'явилися на олімпійських іграх у 1928, на Іграх 1996 жінки змагалися у 20 видах легкої атлетики, а вже на літньому чемпіонаті світу (1999) і Олімпіаді в Сіднеї (2000) жінки почали змагатися в стрибках з жердиною і метанні молота.

Нерідко саме змагання легкоатлетів-олімпійців ставали самими яскравими у житті Олімпіад. Так було, наприклад, у Мехіко (1968), коли американський спортсмен Боб Бімон встановив феноменальний світовий рекорд у стрибках в довжину – 8 м 90 см (одразу на 55 см перевищивши світове досягнення). Цей виступ назвали «стрибком у 21 століття». Практично так воно і трапилося. Тільки через двадцять років цей результат був поліпшений. Фантастичні секунди показала у забігах на 100 і 200 м на Олімпіаді в Сеулі американська бігунка Флоренс Гриффіт-Джойнер. Її рекорд тримається більше 14 років

Легка атлетика в Україні – це понад 75 тисяч спортсменів, більше тисячі тренерів, десятки тисяч прихильників оздоровчого бігу, мільйони вболівальників.

Починаючи з чемпіонату світу у приміщенні 1993 року, який проходив у Торонто, збірна команда України з легкої атлетики здобула на чемпіонатах світу, Європи та Олімпійських Іграх 99 медалей різного гатунку.

Початок 21 століття було досить успішним для найсильніших вітчизняних легкоатлетів: 2001 рік – чемпіонати світу (Лісабон, Едмонтон) – завойовано 5 медалей, Всесвітня Універсіада (Пекін) - 6 медалей; 2002-й - чемпіонати Європи (Відень, Мюнхен) – 9 медалей, чемпіонат світу серед юніорів (Кінгстон) – 2 медалі; 2003 - чемпіонат світу (Бірмінгем, Париж) – 7 медалей, чемпіонат Європи серед молоді – 8 медалей; 2004 рік – зимовий чемпіонат світу (Будапешт) – 4 медалі, 3-тє місце в командному заліку. Нині понад 20 українських легкоатлетів у своїх видах входять до світових двадцятки найкращих спортсменів, зокрема 13 з них посідають провідні позиції у світі (1-8 місця). За підсумками чемпіонату світу серед юніорів молодіжна збірна України з легкої атлетики 2004 року посіла почесне 7-ме місце.

I. Передумови зародження і розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні

Конкретних історичних відомостей про первісне формування та розвиток фізичної культури на території України маємо обмаль. Можна лише здогадуватися, що в загальному руслі розвитку праукраїнської культури розвивалися і елементи тілесної культури з ознаками змагальності. Бо така багата культура, як Трипільська (4-2 тисячоліття до н.е.), чи культура Скіфського царства (6-4 ст. до н.е.) не могли обходитися без системи фізичного виховання. Проте більш-менш доказові свідчення розвитку фізичної культури маємо вже з часів грецької колонізації Північного Причорномор'я. Археологами тут, як і повсюдно на узбережжі Чорного моря, виявлено спеціально споруджені арени, призначення яких – проведення атлетичних змагань, подібних до античних Олімпійських ігор.

Відтак у період Київської Русі сформувалася своєрідна система військово-фізичної підготовки, яка провадилася в сім'ї, у військових та освітніх закладах при монастирях. У системі військово-фізичної підготовки використовувалися національно-своєрідні засоби вишколу з використанням іноземних запозичень. В Київській Русі не просто панував культ сили, але й поширювалися прообрази багатьох видів спорту: кінного спорту, стрільби з луку, боротьби навкулачки, бігу, стрибків, метань, плавання, веслування. Поєдинки були визнаним методом вирішення військових та правових конфліктів.

Військово-прикладне значення мала фізична культура і в добу Козаччини. На той час істотно розширився арсенал засобів фізичної культури. Велику популярність набули поєдинки на шаблях й інших видах холодної зброї, стрільба з вогнепальної зброї, спортивні ігри з м'ячем, метання. Провідні тенденції розвитку спорту й олімпізму в Україні наприкінці XIX – початку XX століття мали свої специфічні особливості. Українці творили власну історію фізкультурно-спортивного й олімпійського руху в у різних державах, яким тоді належали українські землі.

Наприкінці XIX століття з'явилися осередки легкої атлетики в Києві, Одесі, Харкові, Юзівці.

Дещо інакше розвивалися фізкультура та спорт на західноукраїнських землях. В Австро-Угорській імперії діяла конституція, що певною мірою сприяло розвитку національно-культурного життя, зокрема спортивно-гімнастичного руху. На початку XX століття в Галичині, Закарпатті та на Буковині активно діяли найрізноманітніші спортивні організації, формувалася система спортивних змагань. Виразний вплив на ці процеси мав розвиток українського сокілства та стійкій тенденції зацікавлення спортом. Слід відмітити, що в Західній Україні

спортивні клуби формувалися за національною ознакою. Існували українські, польські, німецькі, єврейські, угорські та інші спортивні товариства.

Першою українською інституцією, що використала для свого найменування назву рідного краю, стало товариство „Україна”. Неабияка його заслуга за передвоєнних років – організація та проведення перших загально крайових змагань-Запорізьких ігрищ - на взірць новітніх олімпіад. Ці змагання органічно поєднували тогочасну молоду олімпійську ідею із загальноукраїнськими національними традиціями. Галичани називали їх українськими олімпіадами.

Перші Запорізькі ігрища відбулися 15 жовтня 1911 року. До програми змагань увійшли тільки легкоатлетичні дисципліни.

Успішне проведення Ігор I Олімпіади та різке підвищення зацікавленості спортом у Західній Україні спричинилися до появи когорти спортсменів європейського рівня. У 1912 році на олімпійській арені в Стокгольмі на старт бігу на 200 і 400 метрів вийшов львів'янин Владислав Понурський.

Урочисте відкриття Першої Руської олімпіади відбулося 20 серпня 1913 року у Києві. Колона спортсменів вирушила від Думської площі (нинішнього майдану Незалежності) до Львівської площі, далі на вулицю дику (теперішню Студентську) і, нарешті, пройшла під аркою першого в Російській імперії справжнього стадіону. Тут зібралося 579 учасників змагань із різних міст, що навдивовижу багато для того часу. Поряд з делегаціями Петербурга, Москви, Мінська, Варшави, Риги, Тирасполя вперше виступили численні делегації з українських міст. Широко були представлені Київ, Чернігів, Харків, Одеса, Кам'янець-Подільський, Рівне, Луцьк, Севастополь, Катеринослав. Це було реальне свідчення діяльного зацікавлення спортом широкого українського загалу.

У Києві вперше разом із чоловіками змагалися жінки. Спортсменки виступали у фехтуванні на рапірах та з деяких дисциплін легкої атлетики. Здебільшого то були киянки.

Кияни домоглися вагомих спортивних результатів, зокрема, побили рекорд в естафеті 4 x 400 м, який тримався протягом 13 років. Киянин Смутний краще всіх штовхнув ядро, Фукс став переможцем з бігу на 400 і 1500 метрів, рекордсменами стали Попова й Галаневич – перша в бігу на 100 м, другий – в стрибках в довжину.

Українські спортсмени потрапляли на Олімпійські ігри різними шляхами. За міжвоєнного часу 1924-1936 років на Олімпійських іграх виступали спортсмени із Західної України – Галичини, Буковини та Закарпаття, які офіційно представляли Польщу, Румунію або Чехословаччину.

Відродженню та розвитку спортивних традицій багато в чому сприяв Київський державний інститут фізичної культури. Знову на поміст стали Михайло Дмитрієв і Олександр Мишаков, створював грізну дружину гандболістів патріот

українського гандболу Євген Івахін, замаячила в колі легкоатлетичного сектора могутня постать Миколи Виставкіна, невтомно формував ватерпольну команду Іван Вржесневський, як і раніше, панував на борцівському килимі Арам Ялтирян, гуртував у єдине ціле футболістів київського «Динамо» Микола Махія.

Розгорнулася фізкультурно-спортивна робота у возз'єднаному з Україною Закарпатті. У Львові 1946 року відкрився другий в Україні інститут фізичної культури. Тривала розбудова фізкультурно-спортивних організацій в усіх західних областях України.

Особливими успіхами відзначилися Львівська та Чернівецька області. Відновилася підготовка фахівців у Станіславському (згодом Івано-Франківському) технікумі фізичної культури.

1.1. Пластовий рух

Первісним організаційним зразком Українського Пласту була молодеча організація п. н. "Скавтінг фор бойс", яку 1908 року заснував генерал Бейден-Пауелл для британських юнаків. В англійській мові назва "скаут" походить від особливих військових відділів, так званих розвідників. В українській мові назва "Пласт" з'явилася від назви українських розвідників кубинського козацтва, що їх звали пластунами, оскільки вони часто пласталися в прикордонних болотах, щоб підглядіти ворога. Ймовірно, що пропозицію про цю назву дав Франко

Виникнення Пластового руху в Галичині є одним з проявів енергії молодого покоління.

В 1911 р. у Львові Петро Франко й Іван Чмола почали організувати перші пластові гуртки української молоді при академічній гімназії, учительській семінарії і рахунково-спортивному товаристві "Сокіл". На початку 1912 р. оформлено Організацію Української Молоді «Пласт» на зразок скавтингу, але виповнену українським змістом і пристосовану до потреб українського народу. Організаційно-ідейні основи пластової організації подав д-р Олександр Тисовський (Д-р От-Дрот), дійсний основоположник Українського Пласту.

У 1913 році у Львові відбувся перший з'їзд представників пластових гуртків з різних місцевостей Галичини. Всього було представників від 16 організацій. На цьому з'їзді утворили організаційний Пластовий комітет. Розвиткові пластової ідеї сприяли видачі в 1913 р. перші пластові підручники. Насамперед це "Пласт" О. Тисовського, що мав для пластунів-українців таке ж значення, як посібник Р. Павела для англійських скаутів. Цей підручник було написано за ініціативою І.Боберського. П.Франко видає "Пластові ігри і забави".

Члени підпільного товариства "Пласт" (Станіславів, січень 1931 р)

Пластова організація в Галичині була не тільки патріотичною і виховною організацією, а передусім організацією фізичного виховання юнака чи дівчини. У Пласті використовувались різноманітні засоби фізичного вишколу. Спортивні і рухливі ігри були одним з елементів всебічної підготовки. В загальний Пластовий статут передбачалось нарахування балів в 19 ділянках фізичної справності. Пластун мусив уміти стріляти з лука, плавати, ходити на лижах. З ініціативи українського спортивного союзу впроваджувалися проби "фізичної вправності".

Пластова система фізичного виховання передбачала і свою відзнаку фізичної вправності, здобути яку можна було беручи участь в спортивних змаганнях різного рангу. Така пластова проба фізичної вправності вважалася дійсною протягом 2 років і складалася з п'яти груп вправ для вибору. Перед пробом кандидат мав право вибирати собі з кожної групи одну вправу. П'ять груп нормативів фізичної вправності охоплювали основні види рухів: стрибки, метання, біг на швидкість, плавання, лижний спорт, біг на ковзанах, легкоатлетичні кроси і туристичні походи.

Населення Галичини ставилося до Пласту позитивно, виявляючи неабиякий інтерес до нього. Своїми методами проведення виховної роботи, метою, цілями Пласт симпатизував населенню. Ряди Пласту поступово густішають. Це мало дуже важливе значення, бо формувало в людей віру в свої власні сили, переконання кращого майбутнього тощо. Однак влада бачила в Пласті силу, що може стати на заваді. Будь-які найменші порушення пластунів суворо каралися тогочасною владою, що виявляла неабияку зацікавленість до Пласту. Фізичне виховання у "Пласті" не зводилось до бездумного накачування м'язів, волі, мужності, відваги. "Чоловік з силою медведя цілком не дає запоруки, що він буде новим чоловіком. Навпаки, фізична сила та особливе її плекання

відвертають увагу чоловіка від плекання моральної сили", - вважало керівництво "Пласту ". Тому програма з загально-фізичного виховання поєднувала в собі вправи фізичні з вправами по тренуванню практичних навичок і розвитку світогляду, знання рослинного і тваринного світу, таборування, надання медичної допомоги, біг, ходьба, плавання, веслування, знання гігієни тіла і т. п.

Всі ці навички перевірялися на практиці під час літнього таборування у пластунських таборах, яких на 1929 рік було 20, із них 7 краєвого значення і 13 місцевого.

Михайло Горбовий народився 9 вересня 1896 р. у м. Косові в багатодітній гуцульській сім'ї. Закінчив 6 класів. Займався самоосвітою.

У 1922 р. він засновує та очолює молодіжну організацію "Пласт", у якій, за виховними методами міжнародного скаутського руху, поєднаними з українськими національними традиціями, юнацтво виховувалося в національному дусі. М.Горбовий був опікуном 25-го пластового полку юнаків ім. Осипа-Юрія Федьковича (12.06.1922 – 12.10.1924) та 26-го полку юначок ім. Наталії Кобринської (з 22.05.1924). За пластову діяльність польська поліція знову заарештувала М. Горбового. Вийшовши з тюрми, Горбовий продовжує роботу у "Пласті", аж поки польський уряд не заборонив його 1930 р. Одночасно він стає діяльним членом руханково-спортивного товариства "Луг", заснованого 1925 р. з ініціативи Української радикальної партії. 1929 р. Горбовий вступив до Української соціалістичної радикальної партії (УСРП) і 1932-го був обраний секретарем повітового комітету цієї партії.

З 1932 р. він за завданням УСРП засновує осередки Союзу Української Поступової Молоді ім. М.Драгоманова "Каменярі" і в 1933-38 рр. керує повітовим комітетом "Каменярів". Ця організація загартовувала українську молодь фізично та ідейно. "Каменярі" щороку проводили огляди своїх сил на спортивних святах.

Михайло Горбовий старанно готував своїх вихованців, які брали участь у повітових каменярських з'їздах, що відбувалися в Косові (1933), в Коломиї (16 вересня 1934 і 25 серпня 1935 рр.). На перше каменярське свято в Коломиї 16.09.1934 р. з участю 10 місцевих союзів прибули каменярі із Косова і Соколівки на чолі з головою Косівського повітового союзу Каменярів Михайлом Горбовим, який брав участь у дефіляді з участю 150 осіб, а його вихованці 35 осіб брали участь у легкоатлетичних змаганнях.

Жарський Едвард Андрійович народився 21 жовтня 1906 року у Жовкві на Львівщині. За освітою зоолог-іхтіолог, відомий український педагог, професор Українського Технологічного Інституту в Нью-Йорку, діяч тіловиховання.

Едвард був відомим пластуном, членом куреня «Орден Залізної Остроги». Його зараховували до когорти відомих пластунів-спортсменів в один ряд Р. Шухевичем, Є. Полотнюком, який славився як рекордсмен з бігу, Я. Гладким, Я.

Раком, С. Новицьким. Один з ініціаторів та учасників пластової зустрічі — Першого українського Jamogee (Джемборі), що відбулася у 1922 році в горді (парку) сестер

Василянок у Львові. Едвард Жарський, сам добрий спортсмен, статті на спортивну тематику друкував в багатьох періодичних виданнях Галичини. Зокрема, його дописи вміщували “Відродження”, “Вісті з луку”, “Готові”, “Життя і знання”, “Новий час”, “Просвіта”, “Сокільські вісті”. Від 1935 р. він редагував “Сокільську бібліотеку”. Едвард Жарський є автором понад 100 публікацій з теорії та історії спорту, зокрема, брошур “Біги” (1925), “Біг через плітки” (1928), “Боротьба навкулачки (бокс)” (1936), “Легкоатлетика” (1936, 1954), “Основи сокілства” (1935, 1937), “Основи спортивного тренінгу” (1931), “Самооборона”, “Сокільський катехизм”, “Стусан кулею” (1928), “Фізичне виховання” (1937), “Що таке “фізична культура” (1938).

Ранкова руханка на Соколі. Липень, 1929 р.

1.2. Спортивна діяльність Католицької Асоціації Української Молоді

Християнський спортивний рух у 30-ті роки в Україні був доволі помітним явищем. Він об'єднував у собі декілька християнських організацій та сотні людей.

Найбільш яскравою з точки зору спортивної діяльності була Католицька Асоціація Української Молоді (КАУМ) «Орли» заснована у Львові митрополитом Андреем Шептицьким.

В товаристві КАУМ «Орли» була велика різноманітність засобів, яких на той час не мала жодна українська організація молоді. Товариство передбачало 4 організаційні шаблі: централь, області, округи і кружки.

На кінець 1938 року число кружків КАУМ «Орли» становила 164 – чоловічих і 25 – жіночих. Загальна чисельність організації сягала 4979 членів.

Вишкільний табір на Соколі, 1929 р.

Рух і змагання притаманні молодій людині, тому у молодіжній організації КАУМ «Орли» тіловиховання природно мусило зайняти належне місце. Започатковано його в літніх інструкторських таборах, в яких руханка, легка атлетика й спортивні ігри, а згодом і змагання на воді, як плавання й веслування, входили в програму щоденних занять. Відбувалися вони під фаховим проводом магістрів фізичної культури. Зокрема, Михайла Рущака та Адама Антоновича...

Табір «Орли» на г. Сокол, 6 – 31 липня 1937 р.

1.3. Січовий рух на Станіславщині

Перша «Січ» заснована Кирилом Трильовським («січовим батьком») в с. Завалля Снятинського повіту 5 травня 1900 року. Далі «Січі» створилися в Коломийському і Городенківському повітах, поширилися в Галичині і Буковині.

Організаційною надбудовою «Січей» були повітові «Січі», а з 1908 р. — центральна, заснована у Станіславові (Головний Січовий Комітет — голова К. Трильовський, заступник І. Сандуляк-Лукини, секретар І. Чупрей, скарбник М. Лагодинський) і перейменована 1912 року у Львові на Український Січовий Союз (генеральний отаман К. Трильовський, головний осавул Я. Весоловський, головний писар М. Балицький, головний скарбник С. Винників, головний обозний Д. Катамай, головний четар Ф. Калинович). Активними організаторами «Січей» також були: А. Кузьмич, Ю. Соломійчук-Юзенчук, П. Шекерик-Доників, А. Чайковський, Р. Ставничий, Л. Лепкий, Р. Дашкевич, Г. Ничка, В. Гуркевич, В. Лисий, В. Бемко, Д. Вітебський, С. Ріпецький, М. Угрин-Безгрішний, О. Демчук, М. Хробак, О. Семенюк та багато інших (здебільша діячі Радикальної партії). Члени «Січей» мали дотримуватися своєї народної ноші; їхньою відзнакою була малинова стрічка («лента»), ношена через плече з написом «Січ» в .... З 1910 у селах, в яких уже не носили народного одягу, як і в міських «Січах», був обов'язковий відповідний однострій з січовою стрічкою. Кожний січовик носив топірець. Сільські і повітові «Січі» мали свої прапори.

Перший з'їзд «Січей» відбувся у Коломиї (1902), далі у Станіславі (1911), в Снятині (1912) і найбільший, так званий Шевченківський Січовий Здвиг (за участю бл. 12 тис. членів «Січей», «Сокола», «Пласту», Українських Січових Стрільців) – 28 червня 1914 р. У січових святах брали участь також представники чеських, хорватських і словенських руханкових товариств.

1913 року «Січей» було понад 900, де об'єднувалися близько 80 тис. «січовиків».

Популяризації й поширенню січового руху сприяли видавані й редаговані К. Трильовським й І. Чупреєм співаники, календарі («Отаман», «Запорожець»; до 1914 р. — 11 річників), періодичні видання: місячники «Зоря», «Хлопська правда», як також офіційний орган «Січей» — «Січові Вісти» у Львові.

Перша "Січ" на Гуцульщині виникла в селі Жаб'є. Її заснував той же Кирило Трильовський при допомозі великого подвижника відродження гуцульських традицій Юри Соломійчука-Юзенчука 1 січня 1904 року. З цього часу починається літопис організації і діяльності Гуцульських "Січей". Після Жаб'євської виникає друга з черги подібна "Січ" - в Печеніжині. Організатором її став співучасник заснування "Січі" Кирила Трильовського, уродженець Печеніжина, громадський діяч Іван Чупрей.

Відзнакою Гуцульських "Січей" була малинова стрічка (за козацьким малиновим прапором), а на ній жовтою волічкою вишиті назви тих гуцульських

осель, в яких виникали такі січові організації. Наприклад, в Печеніжині на малинових стрічках була вишита назва "Січ в Печеніжині". Прапором Печеніжинської "Січі" було малинового кольору із синьо-жовтою стрічкою полотнище на державці. Крім хлопців-юнаків в Печеніжинській "Січі" були й дівчата. Збереглася листівка дівчат-січовичок з Печеніжина при руханкових вправах. Вони в традиційному селянському одязі, вишитих сорочках, перев'язані малиновими стрічками. Збереглася подібна фотографія хлопців "Січі" Печеніжина. На ній (з 1904 року) стоять хлопці-січовики у вигляді дзвіниці (піраміди) в полотняних сорочках і штанах, з перев'язаними малиновими стрічками. В центрі сидять засновник і голова Галицьких "Січей" Кирило Трильовський. Гуцул Юра Соломійчук за прикладом Жаб'єго організовує "Січі" в інших гуцульських оселях. Це за його ініціативою були організовані "Січі" в трьох Березовах - важливих центрах просвітницького і національно-визвольного руху. За станом на 1904 р. були організовані "Січі" в Вижньому, Нижньому Березовах. У Вижньому Березові кошовим став Михайло Перцович, в Нижньому Березові - Михайло Кузич, в Середньому Березові - Василь Лойовський. В цих селах налічувалося 300 січовиків, а всього по Гуцульщині на 1910 рік їх вже було кілька тисяч. Гуцульські січовики створювали бібліотеки при читальнях "Просвіти", передплачували українські газети і журнали, організовували святочні концерти, займалися спортивними іграми, організовували різні гуртки, серед яких найбільшою популярністю користувались аматорські, що ставили українські п'єси. Багато з них брали активну участь в хорах, музичних секціях. В цих патріотичних починаннях головну роль відігравали на Гуцульщині, як по всій Галичині, осередки Товариства "Просвіти" із своїми читальнями.

Наприклад, у Печеніжинській "Січі", як і в інших подібних організаціях Гуцульщини, була сувора демократична дисципліна. Січовики збиралися в читальні "Просвіти", де проводили рахунки, вистави, курси навчання для неписьменних. Одного із січовиків посилали на навчання руханкових вправ до Народного дому в Коломиї. Січовики боролися із пияцтвом.

Печеніжинська "Січ", за станом на 1905 р., активно діяла. Вона мала свою бібліотеку, в якій налічувалося 500 книг з історії України, культури і мистецтва. Книги читали не лише члени Товариства з Печеніжина, але й з сусідніх сіл – Марківки, Слободи Рунгурської, Молодятина, Вижнього і Нижнього Березовів. Січовики, як пожежники, гасили вогонь. Гуцульські "Січі" хоч були за своїм статутом гімнастично-пожежними товариствами, але під керівництвом своїх старшин – кошових, осаулів, своїми козацькими піснями і звичаями відроджували серед гуцулів давні історичні козацькі традиції, організовували в читальнях "Просвіти" лекції з історії України, закликали до освіти, господарського навчання, неписьменних вчили грамоти. Словом, Гуцульські "Січі" багато зробили у

національному відродженні краю, ставали авторитетними серед горян і особливо молодих легінів. Оскільки євреї-орендарі, ці п'явки народу, в своїх корчмах, які вони розвели масово на Гуцульщині, споювали гуцулів, займались лихварством, то вони, опираючись на шовіністично настроєних поляків, які в більшості займали чиновницькі посади в урядах, почали воювати проти "Січей", чинили фальшиві доноси. Особливо вони робили наклепи на головного провідника, отамана Гуцульських "Січей" Юрка Соломійчука перед австрійським урядом, виставляючи фальшивих свідків. Так, противниками Печеніжинської "Січі" були тоді місцевий поляк Василь Недільський і корчмар-єврей Майорко Гесель. Переслідування січовиків у Галичині урядовими австрійсько-польськими колами набрало такого розмаху, що головний кошовий д-р Кирило Трильовський з групою депутатів та 18 січовиками виїхав восени 1905 року у Відень в справі оборони січових товариств. Довго ішли дебати в Надвірній канцелярії, і нарешті справа була полагоджена.

Цікаво відзначити, що головним помічником Кирила Трильовського в організації "Січей" на Покутті був селянин з Печеніжина Іван Чупрей. Петро Трильовський згадував: "Головним співробітником К.Трильовського був Іван Чупрей. Тихої, але енергійної вдачі, він був душею в технічній підготовці Січових свят в Коломиї. Крім того, помагав у виданні різних брошур, січових співаників, календарів "Запорожець", "Отаман", місячника "Зоря".

Січова пісня написана організатором і керівником "Січей" д-ром Кирилом Трильовським:

*"Гей там на горі Січ іде,
Гей малиновий стяг несе,
Гей малиновий, наше славне товариство
Гей маширують раз, два, три!..",*

вперше прочитана в хаті Івана Чупрея. Незважаючи на урядові переслідування, Січовий рух на Гуцульщині, як і по всій Галичині, зростає. Особливо активізувалися гуцульські Товариства "Січей" на початку ХХ ст. в зв'язку з святами Січового товариства. Активну участь брали гуцульські січовики в першому січовому святі в Коломиї в червні 1902 року. Вони на конях, в кольоровому одязі виглядали, як справжні Довбушеві лицарі. Старожил з Печеніжина Юрко Кузьменко згадував: "Господи, яке то було велике видовище в Коломиї на святі Січового товариства. Гетьман Кирило Трильовський їхав з булавою напереді, за ними Січові відділи, ціла українська армія. Любо було дивитися на січовиків з Гуцульщини, то справжні опришки Довбуша з топірцями, їх бандеролія була така гарна, що народ їм безперестанку плескав. Тоді я зрозумів, що в цих Товариствах зароджується наша українська армія, і гуцули відроджують

славу козацьку, славу опришківську". Пізніше на таких Січових святах, які проводилися в Коломиї (1909 р.), Станіславі (1911 р.), Снятині (1912 р.), гуцульські відділи січовиків прикрашали ці свята. А що це нагадувало на той час про наші збройні сили, видно хоча би із листа Михайла Трильовського до дружини з нагоди Січового свята 1909 р. в Коломиї: "Це щось таке гарне, - писав він, - і величне, що трудно описати. Це ціле військо, кілька тисяч. Трильовський за генерала. Січ вітала гостей, отже й мене." В 1914 р. з нагоди 100-річчя уродин Тараса Шевченка відбувся великий здвиг Січей із всієї Галичини, серед яких чи не найкраще презентувались гуцульські січовики.

II. Український еміграційний спортивний рух

першої третини 20 століття

Український еміграційний спортивний рух, як помітне явище, виник під час Першої світової війни. Цьому сприяли хвиля піднесення українського спортивного руху на західноукраїнських землях напередодні війни 1914 року та численна військова депортація полонених українців з російської армії, а згодом з Армії Української Народної Республіки (УНР) та Української Галицької Армії (УГА).

Екстремальні умови побуту військовополонених вимагали згуртування задля виживання та самоутвердження. В табірних умовах молоді бійці прагнули до національної окремішності. Вони знаходили таку можливість у спортивних вправах. Спорт у цьому випадку був не тільки фактором тілесного вдосконалення, збереження здоров'я, але й символом єднання українців, внутрішнього самоутвердження, почуття власної гідності.

За даними В.Проходи [3] у 1914-1918 рр. близько 500 тисяч українців з російського війська потрапили до німецького й австро-угорського полону. Заходами Союзу Визволення України кілька десятків тисяч вояків-українців було згруповано до українських таборів. У Німеччині таких було три: у Раштаті, Зальцведелі і Вецлярі; в Австрії один: у Фрайштадті.

Саме ці табори військовополонених стали своєрідними пунктами підготовки національно-свідомої молоді, внаслідок розгорнутої широкої культурно-просвітницької роботи. Серед інших культурно-просвітницьких осередків належне місце в цих таборах посідали і руханково-спортивні товариства. Перше таке товариство під назвою «Січ» ім. гетьмана П. Дорошенка" було утворено в липні 1916 року в таборі Фрайштадта. Одним із завдань цього товариства було налагодити підготовку інструкторів-січовиків для організації руханкових товариств після очікуваного повернення на Україну. Подібні завдання стояли і перед руханково-спортивними гуртками в таборах на території Німеччини. Збереглося сьогодні мало відомостей про характер занять в «Січах», але результат роботи цих товариств був відчутний: «Ще до закінчення війни біля ста січовиків із Фрайштадту, а ще більше з українських таборів у Німеччині, було вислано на Волинь, Холмщину й Підляшшя, де вони разом з Українськими Січовими Стрільцями закладали народні школи і проводили національно-культурну працю, пробуджуючи національну свідомість» [4].

Як зазначають дослідники української еміграції [1,4] таборіві «Січі» були досить чисельні. Наприклад, «Січ» у Фрайштадті налічувала в лютому 1918 року 960 членів. Після укладення Брестського миру з полонених українців у лютому-березні 1918 року розпочалося формування Сірої та Синіх Дивізій. Товариства

«Січі» стали першими куренями, що розгорнулись у полки й дивізії. Тобто знову, як і при формуванні Українського Січового Стрілецтва, вихованці руханкових товариств були основою для формування українських військових частин.

І хоча визвольна боротьба 1917-1919рр. не увінчалась перемогою, спортивно-руханкове життя продовжувалось за межами України.

У травні 1919 року підрозділи Українського війська, змушені були перейти через Карпати на територію Чехословаччини. На батьківщині Мирослава Тирша – засновника сокільства, український еміграційний спортивний рух набув ще виразнішого характеру.

В чеській еміграції опинились десятки тисяч молоді, переважно бійців обох Українських Армій. Перший спортивний гурток виник у таборах інтернованих на території Чехословацької Республіки у Німецькім Ябліннім.

У Німецькім Ябліннім, де в червні 1919р. опинилась п'ятитисячна Бригада Української Галицької Армії, ситуація складалась вкрай несприятлива. Ширились тиф та інші хвороби, не було жодних перспектив на майбутнє, будь-який зв'язок з Україною був відсутній, настрої бійців був пригнічений. Ймовірно, що стабілізацію в табірне життя вніс приїзд проф. І. Боберського, визнаного перед війною авторитета в галузі руханки й спорту, а на той час офіційного представника Секретаріату ЗУНР. Бригаду було реформовано, знято карантин. Щоденно почала проводитися ранкова гімнастика та біг. Але найбільшою популярністю у таборі користувався футбол (хоча величезною проблемою було придбати м'яча). Існувало навіть декілька команд із назвою «Україна»: 1а, 1б, 2а, 2б. Щонеділі відбувались футбольні зустрічі з командами Ліберця, Гайдена, Німесу, Гротав, Розенталя та інших міст. Прихильники футболу організували спортивний гурток «Україна» на честь популярного в повоєнні роки львівського спортивного товариства Гурток затвердив свій статут. Першим головою «України» став підхорунжий Коник. Активною працею у гуртку виділялися поручник Палійчук та сотник Андрій Фовицький, який згодом здобув вищу фізкультурну освіту в Берліні, а переїхавши до Аргентини, зорганізував та очолив «Сокіл» у Буенос-Айресі. Згодом відкрилась секція легкої атлетики. Спортивний гурток «Україна», у руслі з іншими табірними осередками, ставив собі за мету засобами спорту згуртувати усіх інтернованих бійців.

У березні 1920 р. у Німецькім Ябліннім виникає відділ Січе-Соколів (четар Созанський, сотник Кульчицький) на зразок колишніх галицьких «Січей» та «Соколів». Січе-Соколи активно і цілеспрямовано готувались до участі у УП Всесокольському Здвижі, що мав відбутися у Празі. Однак, представляти Україну на цьому слов'янському святі через брак коштів таборянам не довелося.

У річницю перебування Бригади у Німецькім Ябліннім, спортивний гурток влаштував на головному майдані міста спортивне свято.

Крім спортивних тренувань у таборі відбувалися і теоретичні заняття про значення та вплив фізичних вправ на організм людини.

Велику підтримку, в тому числі матеріальну, для розвитку спорту в таборі надавала молодіжна Християнська організація – У. М. С. А. (Jonq Mens Christian Association). Табірною мовою «Химка» або «Имка» постачала до табору спортивне знаряддя, сприяла контактам з чеськими спортсменами, зокрема, зорганізувала зустріч із відомим на той час чеським шахістом Опоченським.

Упродовж 1920 і 1921 років у таборі було проведено ряд змагань, які засвідчили про неабиякий рівень спортивних досягнень, зокрема, в легкій атлетиці. В день 71 уродин чехословацького президента Томи Масарика, спортивний гурток «Україна» влаштував оригінальну легкоатлетичну естафету /8 чол. по 200 м/, щоб у такий спосіб привітати президента від імені Бригади за участю восьми українських команд Німецького Яблінного.

Крім легкої атлетики, спортивний гурток, який набував зростаючого авторитету, організовував тренування та змагання з волейболу, тенісу, боксу, велоспорту. Особливе зацікавлення проявили таборяни до можливості займатись плаванням на ставі «Айзенвассер». Найвправнішим плавцем був підполковник Федорович.

Неабияк впливала на спортивний рух у таборі особиста підтримка та сприяння коменданта Бригади генерала Курмановича.

У жовтні 1921 р. табір у Німецькім Ябліннім припинив своє існування. Однак, ті хто від'їздили з нього, організовували спортивні гуртки на місцях свого тимчасового проживання: в Пардубіцях, в Ліпніку-Влтаві на Мораві, в Градці Кральовому.

А у німецькому Ябліннім, поблизу села Ляден залишився пам'ятник тим, що не змогли продовжити свій тернистий шлях...

Від квітня 1921р. частина українських вояків знаходилась у чеському таборі у Йозефові. Частково до Йозефова прибули українські вояки з Ліберця. В червні 1920 року в Ліберцях перебувало близько 900 українців-галичан, що повертались з італійського полону, а також близько 500 бійців із групи генерала Кравса і з Херсонської дивізії. Руханкове життя в цьому таборі не було таким активним, як у Німецькім Ябліннім. Однак, і тут було багато ентузіастів спорту, які у вересні 1920 року утворили серед стрільців спортивний осередок. Активною діяльністю відзначалися Модест Купчанко, поручник Остапак, поручник Слезак, сотник Косар, сотник Циганик та ін. В таборі Йозефова умови були надзвичайно складними. Проте, спортивне життя й у цьому таборі продовжувалось. Один із бараків було обладнано під рухівню. Першими розпочали свої заняття футболісти. Створилася легкоатлетична секція, члени якої займалися бігом на довгі дистанції та метаннями. "Наслідком невтомних вправ деякі бігці дійшли до такого аполіду,

що сміло могли рівнятися навіть із сильнішими змагунами чеських спортових клубів" – зазначав І. Калічак (2).

На легкоатлетичних змаганнях у м. Йозефові в бізі на дистанції 10000 м перші три місця посіли саме таборяни /пор. Заславський, чет. Зелений, чет. Сулятицький/, у метанні диску та стрибках у висоту відзначився сотн. Фовицький.

Від осені 1921 року багато молодих стрільців покидали табір, від'їжджали на навчання до Праги й Берна. Проте, нечисельні спортивні гуртки існували в українських таборах ще до 1923 року. «Майно еміграційного загалу зібрано до купи, частину відіслано до Львова, а частину поскладали до скринь і відвезли до Музею Визволення України у Празі» – так закінчувалось перебування колишнього українського війська на чеській землі.

Окрім Німеччини, Австрії чи Чехословаччини український еміграційний спорт розвивався і на польській території. Від 25 до 30000 полонених бійців нараховувалось на початку 20-х років у декількох таборах Польщі. У складних умовах почав діяти спортовий гурток в Тухолі. В 1921 р. у таборі в Стрількові було відкрито «спортову гімназію». Ця «гімназія» охоплювала близько 400 таборян. Навчання в цій гімназії відбувалося "кожний день до 10 години вечора, освоюючи таких галузей спорту як легкоатлетика, важкоатлетика, машинна гімнастика, вільні рухи, французька та американська боротьба, бокс, джіу-джітсу, фехтовання, різноманітні ігри.

У Стрільківському таборі спортивний рух набув чи не найбільшої популярності. Відбувалися змагання таборян з іншими командами з волейболу, футболу, легкої атлетики, тенісу, боротьби. Зокрема, добре вкомплектованою була команда борців (Чернявський, Хомичевський, Кузьменко, Теліженко, Масюкевич). Окремо хотілось би звернути увагу на 23 літнього Миколу Масюкевича, який у подальші роки, зберігши любов до спорту, стане впливовою фігурою в українському закордонному спортивному русі. А тоді, у 1922 році знавці спорту характеризували його як молодого спортсмена, що «визначається надзвичайною ловкістю та вертлявістю під час боротьби та завжди заховає спокій та зимнокровність». Крім боротьби М. Масюкевич відзначався і як футбольний воротар. Збірна табору з французької боротьби двічі (при допомозі «УМСА») виїздила на змагання до м. Загурова й «обидва рази з аншлагом – всі квитки продані»(1).

Популярністю у таборі Стрільків користувалася легка атлетика. Наведемо тільки деякі рекордні результати 1922 року: 100 м – 12 с (Малюшин); стрибок у довжину з місця – 259 см (Гадзяцький); стрибок з жердиною – 280 см (Малюшин); стрибок у довжину – 524 см (Малюшин).

Спортивна робота у таборі набула такого масштабу, до занять прилучаються навіть польські охоронці(7).

Наприкінці літа 1922 року інтернованих табору Стрільків було переведено до інших польських таборів — Каліш і Щеп'юрно. У цих таборах захоплення спортом було не меншим. Спершу ініціативною групою було зорганізовано «Старшинський Спортовий Гурток 2-ої стр. Волинської дивізії»(7). Було утворено футбольну команду, товариство «Сокіл», «Гімастично-фехтувальну Школу 3-ої Залізної дивізії» та інші спортивні гуртки. Підкреслимо, що спортивний рух в таборі був достатньо впорядкований.

Популярністю користувались таборіві першості з волейболу, боротьби, футболу. Волейбольна команда табору Каліша з успіхом виїжджала на змагання до м. Лодзя, а футболісти зустрічалися з багатьма польськими командами. Керівники «Спортового Гуртка» подбали про окреме приміщення для занять, закупили для спортсменів прилади, гімастичний одяг. Проводились також масові прогулянки та влаштовувалися спортивні свята-олімпіади.

Цікава деталь, що саме в таборі Каліша Василь Авраменко зорганізував танцювальну і хорову групу, пізніше відому в світі під назвою «школа національного танку В.Авраменка».

Не менш цікавою сторінкою в українському еміграційному житті в таборах Польщі було існування у Щеп'юрно «Школи Вкраїнських Пластунів». До цієї Школи було зібрано більше 100 хлопчиків шкільного віку, які разом з українськими бійцями опинились у різних таборах для військовополонених. У вихованні цих дітей особливу увагу було звернено на стан їхнього здоров'я та на фізичну підготовку. До програми навчання було включено гімнастику, легку атлетику, спортивні ігри, бокс та ін. види спорту. Незабаром у школі виникла юнацькі команди, які «могли з успіхом змагатися з командами польських шкіл».

Особливого зацікавлення викликає факт існування у польських таборах унікального у своєму роді видання – журналу «Спортсмен» українською мовою. У колишніх спецфондах наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка у М.Львові зберігається один із примірників журналу – «щомісячного друкованого органу інтернованих спортсменів таборів Польщі», датованого липнем-серпнем 1922 р. /число 4-5/. Про попередні чи наступні числа журналу відомості відсутні, проте збережений до сьогодні журнал «Спортсмен» – важливе свідчення популярності спорту у невідрадних умовах чужини. Саме ці поживклі сторінки дають нам змогу відчувати дух того часу, дізнатись про цікаву історію появи цього видання.

Важкий період перебування українських військовиків в таборах для інтернованих закінчився влітку 1923 року. Але саме у цих таборах на території Німеччини, Австрії, Чехословаччини та Польщі розпочалась перша сторінка історії українського спорту за межами українських земель.

Оцінюючи значення й роль цих перших спортивно-руханкових осередків на чужині, підкреслимо ключові моменти:

- *спортивно-руханкові осередки сприяли зміцненню морального стану українського депортованого вояцтва, підтримували рівень його військово-фізичної підготовки;*
- *спортивно-руханкові осередки були важливим чинником культурно-просвітницької роботи серед колишніх бійців, одним із факторів українізації військовиків*
- *організована діяльність спортивних осередків уможлилювала підготовку інструкторів-організаторів гімнастичних товариств та сприяла виявленню талановитих спортсменів в окремих видах спорту;*
- *спортивний рух в таборах для інтернованих у роки I Світової війни сприяв зародженню та розвитку за межами Батьківщини українського студентського і робітничого спорту, тобто був підґрунтям усього українського еміграційного спорту.*

Однією з багатих на події сторінок в історії українського спортивного руху на чужині стало міжвоєнне двадцятиліття. Державницькі устремління українців частково перемістилися за межі українських земель. Український рух на різних землях не був єдиним, оскільки розвивався під впливом Москви, Польщі, Румунії, Угорщини та Чехословаччини. Водночас за межами українських земель лідери еміграційного спорту 20-30х років мали змогу не тільки об'єднуватись і плекати національні традиції, але й набувати передовий європейський досвід у справі фізичного виховання та спорту.

Саме на початку 20-х років засновуються перші українські спортивні осередки у Сполучених Штатах Америки та в інших заокеанських країнах, однак центром українського еміграційного спортивного життя того часу стала Чехословаччина.

В українському еміграційному спорті 20-30х років чітко окреслювалось декілька напрямків: студентський спортивний рух, сокільський рух та молодіжний рух, пов'язаний із організаціями «Січ», «Пласт». «Українська еміграція силою обставин змушена була припинити збройну боротьбу, але, не гаючи часу вхопилася за іншу зброю. При допомозі братнього чехословацького народу заснуються в Чехословаччині українські високі школи, до яких зголошуються сотнями недавні вояки, що вже зазнали досить злиденного таборового життя»(9) – так розпочиналась нова сторінка в історії українського еміграційного життя. Центрами українського студентського руху стають Прага та Подебради. В цих і інших чеських містах було відкрито для української молоді насамперед: Український Вільний Університет, переведений у жовтні 1921 року з Відня до Праги; Українську Господарську Академію /УГА/ в Подебрадах /1922р./ та Український високий педагогічний інститут ім. Драгоманова у Празі /1925р./. Саме у цих навчальних закладах утворюються перші українські спортивні

товариства, а у їх стінах отримали вищу освіту майбутні лідери українського спорту Галичини 30-х років, зокрема, Василь Прохода /закінчив УРА в 1927р., інженер-лісівник/ та Ярослав Благітка /закінчив УГА в 1933р., інженер-гідротехнік/.

В 1921 році празькі студенти-українці заснували «Український Студентський Спортовий Кружок» /УССК/. У цьому гуртку крім занять легкою атлетикою, плаванням, футболом та тенісом, проводились теоретичні заняття, організовувались змагання з чеськими командами. Крім УССК існувало ще одне студентське спортивне об'єднання, яке виникло влітку 1923 року силами наддніпрянських студентів Праги – "Українське Спортове Брацтво «ТУР»». Це братство мало у своїй структурі 6 відділів, серед яких: відділ «чистого спорту» із секціями важкої атлетики, легкої атлетики, фехтування та «вільних рухів»; відділ "спортових ігор із секціями футболу, гокею, ситківки, крокету і «скраглів»; відділ культурно-просвітній; відділ туристичний із секціями верхової їзди, велосипедного спорту, стрільби, лижного спорту та мисливства; шаховий відділ та «відділ скаутінгу». Уже сама структура товариства свідчила про неабияку масштабність спортивної роботи серед студентів. Це товариство очолив студент Микола Хворостенко, який відзначався своїми спортивними здобутками. Кілька разів він перемагав у чемпіонаті Праги з греко-римської боротьби у важкій вазі, виступав і у міжнародних студентських спортивних змаганнях.

Поступово спортивні товариства українських студентів виникають і у інших містах Чехії: Подєбрадах, Пршібрамі: Брні, Йозефові, а також і за межами Чехії: у Відні, Берліні, Данцігу. Цьому сприяли керівники організацій українського студентства.

У 1923 році виникає «Український Спортовий Клуб» у Подєбрадах, який згодом отримав назву «Дніпро». Серед його членів було близько 100 студентів, які займалися в секціях футболу, волейболу, легкої атлетики, плавання і фехтування. При цьому клубі існувало також і сокільська секція, яка невдовзі відокремилась у самостійну організацію.

Утворення декількох українських спортивних клубів викликало потребу в координації їхньої діяльності. Спочатку в січні 1923 року при Союзі Українського Студентства була сформована «спортова референтура», а вже у 1924 році почав свою діяльність Союз українських спортових товариств Праги, Подєбрад, Берна, Пршібраму і Йозефова. Тобто було створено логічну структуру українського еміграційного спорту: клуби на місцях та орган їхнього управління. Це дозволило значно ефективніше проводити спортивну роботу. В травні 1924 року в Празі відбулися Українські Спортові Ігрища за участю членів студентських товариств Праги, Подєбрад, Пршібраму і Йозефова.

Серед українських студентів-спортсменів, за даними дослідників українського еміграційного руху цього періоду, з'явився навіть учасник Олімпійських ігор. "В Парижі на міжнародній спортивній Олімпіаді в 1924р. з українських студентів брав участь Фовицький. Ймовірно, що А.Фовицький, який виділявся своїми неабиякими спортивними здібностями ще у військовому таборі Німецького Яблінного, виступав у складі чеської збірної.

Важливий захід відбувся в середині жовтня 1925р. Союз українських спортивних товариств зорганізував і провів у Подебрадах Українську Спортову Олімпіаду, на яку з'їхалося близько 300 українських студентів.

У подальші роки активність студентського спортивного руху значно знижується. Останнім великим успіхом українського «високошкільного спорту» було здобуття в 1937р. першості Праги серед вищих навчальних закладів з футболу.

Існували також окремі робітничі спортивні гуртки, їх організовували колишні українські інтерновані бійці, які виїздили з таборів на працю до різних міст Чехії. Зокрема, діяльними були спортивний гурток «Україна» у Липніку на Мораві /керівник –Церковний/, спортивні секції у Пардубіцях /керівник – Метелик/ та Градці Кральовому.

Однак, із середини 20-х років роль лідера еміграційного спортивного руху переймають на себе сокільські осередки. У березні 1925 року осідок Союзу українських спортивних товариств переміщено із Праги до Подебрад, де цей керівний орган перебирає на себе функції координації діяльності українських товариств «Сокіл». Таку переміну акцентів не можна вважати випадковою, як і не слід сприймати її як причину занепаду українського студентського спорту. Варто мати на увазі, що спортивно-руханкове життя українських емігрантів відбувалося, в основному, на чеській землі, на батьківщині Мирослава Тирша, серед добре зорганізованої, масової й історично важливої для чехів, сокільської праці.

Із середини 20-х років український севільський рух ставав також помітним явищем у житті української еміграції інших країн Європи –Франції, Югославії та серед українських поселенців Аргентини й Бразилії.

Отже, початок українського еміграційного сокільства було покладено в Чехії. На відміну від польського, явно негативного, відношення до українського сокільства в Галичині і повну заборону сокільства на Наддніпрянщині, чеська влада та керівники чеського «Сокола» прихильно ставились до намагань українців організувати сокільські гуртки. Цікаво, що перші осередки «Українського Сокола» утворилися в рамках чеських сокільських товариств. З часом, набравшись досвіду, вивчивши методіку проведення занять, осередки «Українського Сокола» перетворювались на самостійні товариства. Так було в Подебрадах, Брні, Празі, Ліберцях та інших містах. Роберт Крадохвіль, один із

представників тогочасної влади у Подєбрадах, виступаючи на святі українського сокільства, зазначав, що чехи-подєбрадці історичною подією називають те, що їм доводиться вітати перше, організоване за кордоном, українське сокільське товариство(9). Взагалі, чесько-українські сокільські взаємини були досить глибокими. На думку чехів, з усіх слов'янських народів саме "серед українського народу є найродючіше поле для розвитку сокільської ідеї, що «ані росіяни, ані поляки просто не в стані зрозуміти сокільських засад»(10). Один із співпрацівників М.Тирша, Прагр сказав у виступі на «Тіловправній Академії руханкового товариства „Український Сокіл“ в Подєбрадах» : «Щиро бажаю, щоб ви на своїх землях перевели в життя те, чому навчилися від нас і що дало нам, чехам, змогу здобути свою самостійну державу»(10). Саме такою метою і керувались лідери українського сокільства на чужині.

Напередодні VIII Всесокільського Здвигу на розширеному засіданні Ради «Українського Сокола» в Подєбрадах представники сокільських товариств вирішили утворити Центральний Український Сокільський Комітет, який діяв з 18 квітня 1926 року до 27 жовтня 1929 року. Зі створенням цього Комітету сокільська праця активізується, налагоджується стале листування з Львівським «Соколом-Батьком» /заснований в 1894 р./ як з головною організацією українського сокільства. Стараннями голови Комітету М.Єремїва було отримано зі Львова повноваження представляти українське сокільство на Всесокільському Здвізі 1926 р. у Празі. «Ми, українці, мусимо стати як рівні в ряд представників державних народів Європи. Мусимо піти в поході в українських одностроях під українським сокільським прапором. Мусимо засісти в ареопазі севільських старшин всіх народів. Мусимо стати до вправ і тим довести, що в біді та недолі ще не вмерли славні традиції козацької нації»(9) — такими були прагнення лідерів «Українського Сокола» в Чехії. Незважаючи на матеріальні труднощі, протести російських та польських соколів, ці наміри вдалося здійснити. Українська делегація у складі 53 соколів брала участь у цьому Всесокільському святі і була удостоєна прийому чехословацьким Президентом Т.Масариком. Тобто українське сокільство було не просто частиною спортивно-гімнастичного руху, але й важливою складовою частиною українського еміграційного руху.

В березні 1928 року подорожуючи по Європі, до українських соколів Чехії завітав проф. Іван Боберський, який мешкав тоді в Канаді /Вдруге подібна поїздка проф. І.Боберського відбулася у 1935 році/. І.Боберський прагнув ближче познайомитись з українським еміграційним рухом, підтримати спортових лідерів. Про непересічний авторитет проф. Боберського серед української молоді, багато хто з якої вперше зустрічалися з Боберським, свідчать рядки з листа одного з подєбрадських соколів Ярослава Бягітки до управи «Сокола-Батька», датованого 28 березня 1928 року: «Вчора були потрясені Подєбради о приїзді Івана

Боберського..., лише півдня і ніч — та залишив незатерте враження чогось приємного, свого... Мова була коротка — ясна і так потягаюча, що слухали ми його як щось, чого в Подєбрадах до тепер не було... Потім ми потягли його в ресторацію, де до 3 ночі слухали новостей. Ні про кого не говориться тепер, як о професору...» [10]

Поступово український сокільський рух набуває нових форм, організовуються нові севільські осередки не тільки в Чехії, але і в інших країнах, де розселилися українські емігранти. Кропітка сокільська праця спричинилась до того, що ініціативний з'їзд представників різних українських сокільських товариств проголосив про створення в 1932 році Союзу Українського Сокілства за кордоном /СУСзаК/. В своїй діяльності ця організація опиралась на діяльність українських сокільських товариств Подєбрад, Праги, Пардубиць, Ржевниць, Берну, Ліберця та інших міст. Вся робота проводилась у 4 комісіях: руханковій, культурно-освітній, господарській, впорядковій. СУСзаК діяв виключно на громадських засадах. Щороку скликалися з'їзди СУСзаК. Унікальним можна вважати факт видання в Празі щомісячного часопису «Український Сокіл» — органу СУСзаК. Цей часопис, який друкувався протягом чотирьох років, починаючи від 1934 року, став важливою подією в історії української спортивної періодики. Використовуючи друковане слово. Союз Українського Сокілства за кордоном поширював правду про складну долю своїх співвітчизників на поневолених українських землях у складні 30-і роки. Голос українських соколів звучав спільно з іншими національно-культурними та політичними організаціями української еміграції.

Активна праця СУСзаК сприяла поширенню ідеї «Українського Сокола» в інших державах, де розселилися українці. Найбільш помітною й впливовою була діяльність сокільських осередків в Аргентині. В квітні 1931 року було утворено «Український Сокіл» в Буенос-Айресі, який взагалі став осередком усього українського національно-культурного й громадського життя аргентинських українців. Згодом відкрилися філії «Українського Сокола» в Кордобі. Ля Фальді, Ляс Тунасі. Унікальне, що в 1934 році в Буенос-Айресі вийшло декілька чисел ілюстрованого журналу українського товариства «Сокіл» в Південній Америці «Український Сокіл».

В середині 30-х років були зроблені спроби організації товариств «Український Сокіл» в Парижі та на Далекому Сході в Шанхаї.

Аналізуючи розвиток спортивно-гімнастичного руху серед української еміграції першої половини ХХ ст., не можна оминати такі українські структури, як «Січ» і «Пласт» та діяльність "їх керівних органів : «Українського Січового Союзу», заснованого в 1927 році в Празі та «Союзу Українських Пластунів-емігрантів» /Прага/.

Ці молодіжні українські інституції, разом з іншими спортивно-гімнастичними товариствами, хоч у складних, але вільних для розвитку умовах еміграції були потужним фактором виховання української молоді на чужині та важливим чинником в українському міжнародному житті. Діяльність українських спортивних, сокільських, січових та пластових товариств українських емігрантів сформувала засади подальшого розвитку українського спорту в умовах діаспори ряду західних держав другої половини ХХ століття.

Ш. Легка атлетика на Івано-Франківщині

Легка атлетика Прикарпаття культивується у фізкультурно-спортивних товариствах “Колос”, „Україна”, ДЮСШ районів, обласної ДЮСШ, навчальних закладах: КФВ, ПНУ ім. В Стефаника, НДУНіГ, та ін.

*Легкоатлетичний манеж і басейн
Івано-Франківського технікуму фізичної культури*

Ще з 20х років ХХ ст. велась робота в гуртках легкої атлетики міст Станіслава, Коломиї, Надвірної, Калуша, представниками області були Савчак Михайло (Станіслав) 5000м-1932р, 800м , 1500м -1934р. Кочій Андрій (Коломия) – висота – 1936р; Николишин Іван (Коломия) спис – 1936р.

Івано-Франківські легкоатлети беруть участь у найважливіших змаганнях чотириріччя з 1968 року. Саме в цьому році прикарпатець Євген Аржанов, дебютував на змаганнях ХІХ Олімпіади у Мехіко.

Євген Аржанов народився 9 лютого 1948 року, м. Калуш (Івано-Франківської області): На доріжці він був швидким, витривалим і безстрашним, він не визнавав авторитетів та готовий був змагатися з будь-яким суперником. З дитинства займався музикою та спортом. Закінчив з відзнакою хіміко-технологічний технікум. Виступаючи на обласному рівні за калуський „Хімік” його помітили тренери з легкої атлетики. Цікаво, що норматив майстра спорту в бігу на 800 м Євген виконав всього за кілька місяців тренувань. В 1967 році дев’ятнадцятирічний спортсмен перемагає на першості Радянського Союзу серед юніорів.

Євген Аржанов Заслужений майстер спорту СРСР з легкої атлетики, срібний призер XX літніх Олімпійських ігор 1972 року м. Мюнхен, Німеччина, чемпіон Європи 1970 року та срібний призер Чемпіонату Європи 1971 року.

Олімпіада у Мехіко була невдалою. Після неї, змінивши тренера він виборює перемогу на трьох Чемпіонатах Європи: двох зимових (1970 – 1971 р.) і одному літньому (1971 р.).

Апогеєм його спортивної кар'єри були XX Олімпійські ігри у Мюнхені (1972 р.) де він у драматичному фіналі завоював срібну медаль. Протягом 11 років рекорд Радянського Союзу в бігу на 800 м належав Євгену Аржанову (1.45,3 с). Яскравими представниками Івано-Франківської легкої атлетики 60-70-х років XX століття були: Юрій Літуєв– чемпіон Європи, призер XV Олімпійських ігор (1952), учасник Олімпіади 1960р в бігу на 400м з/б, Анатолій Гемба (десятиборство), Іван Максименко (метання молоту, метання диску), Михайло Шиптур (стрибки у висоту), Михайло Ільків (десятиборство), Карпель Терлецький (біг 800, 1500 м), Бронислав Федор (метання молоту), Михайло Дебенко (біг 100 м), Богдан Курило (біг 400 м з/б), Володимир Сальський (біг 100 м), Євген Єрузель (біг 800 м), Анатолій Дмитренко (біг 1500, 3000 м), Іван Файчак (стрибки у довжину, десятиборство), Василина Кобзей (Антонець) (100 м з/б, п'ятиборство).

Підготовкою спортсменів займаються відомі тренери: Кривий А.І., Сіммуль В.К., Комарницький А.Є., Дзвоник П.Й., Пустовіт І.П., Чистиков В.М., Балакшин В.В., Мацюк В.В., Слюсаренко Н.Д., Козій Р.С., Яськевич Б.Р., Калинюк І.М.

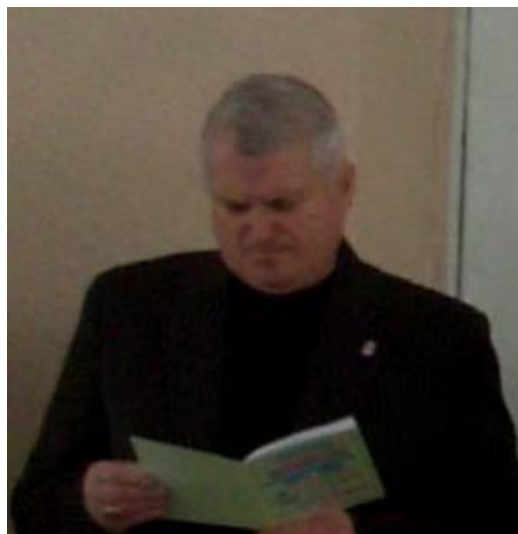
Василина Кобзей (справа) – МС, багаторазова переможниця та призерка чемпіонатів УРСР з п'ятиборства, стрибків у висоту

Значної масовості легка атлетика набула у 70-80ті роки. В кінці 70-х років на початку 80-х років ХХ століття яскравими успіхами на всесоюзній та міжнародній арені запам'яталися: Євген Аржанов (біг 800 м), Василь Кушмелюк (десятиборство, стрибки у довжину), Степан Богун (біг 3000 м), Любов Федорів (штовхання ядра), Олександр Попов (біг 60 та 100 м), Ігор Григорович (метання спису), Любомир Григорчук (біг 1500 м), Любов Том'юк (біг 3000 м), Ярослава Сегелін (біг 100 та 200 м), Юрій Гіщук (потрійний стрибок), Марія Вахула (семиборство), В'ячеслав Гох (стрибки у висоту), Валерій Серебренніков (біг 1500 м), Юрій Грищук (стрибки у висоту), Марія Беца (біг 1500 м), Олег Крижановський (стрибки із жердиною), Василь Поляруш (потрійний стрибок).

МС з легкої атлетики Ю. Гіщук

У періоду з 1975 по 1985 роки формуються відомі школи Заслужених тренерів України: Івана Шарія, Дмитра Яремчука, Євгена Єрузеля та Володимира Антонця.

*Заслужені тренери України - Іван Шарій, Володимир Антонєць (фото зліва)
та Дмитро Яремчук (фото справа)*

В цьому часі розпочали свою спортивну кар'єру: Ігор Григораши – майстер спорту міжнародного класу, призер чемпіонату Радянського Союзу з метання молота, рекордсмен області (81 м 36 см), Олег Чернишов – майстер спорту, чемпіон Радянського Союзу серед юніорів, Юрій Демидюк – майстер спорту, багаторазовий призер Радянського Союзу з легкоатлетичного десятиборства, Вадим Двораківський – майстер спорту, багаторазовий переможець та призер Чемпіонату України з бігу на 3000 м з перешкодами, Наталія Шляхтич – майстер спорту, багаторазова переможниця та призерка Чемпіонату Радянського союзу зі штовхання ядра, Надія Лукинів – майстер спорту, багаторазова переможниця та призерка Чемпіонату Радянського союзу зі штовхання ядра. Помітний прогрес відбувався у досягненнях спринтерів.

Зокрема, Мирослав Андрійчук у квітні 1981 року виконує норматив майстра спорту в бігу на 100 м – 10,3 с. В кінці сьомого десятиліття до складу команди Радянського союзу у змаганнях зі спортивної ходьби ввійшов представник городенківщини (с. Острівець), майстер спорту – Дмитро Палагіцький.

Мирослав Андрійчук (№32) – МС, багаторазовий переможець та призер першостей України з бігу на 60 та 100 м

Цікаво, що історія розвитку спортивної ходьби на Івано-Франківщині сягає 50-тих років ХХ століття. Саме тоді у 1954 році молодий атлет, а нині тренер ДЮСШ міста Бендери (Молдова) Йосип Ковальчук виконав норматив майстра спорту на одному з Чемпіонатів Радянського Союзу. До складу збірної СРСР з легкої атлетики на ігри XXIV Олімпіади у Сеулі (1988 р.) претендувала уроженка села Торговиця Городенківського району – Лідія Левандовська, оскільки її результат був одним з найвищих у світовому рейтингу спортсменок зі спортивної ходьби на 10 км (44.45,0 с). Однак, функціонери радянського спорту не включили її до складу олімпійської команди.

Лідія одна з перших жінок Івано-Франківської легкої атлетики виконала норматив майстра спорту міжнародного класу, була чемпіонкою Радянського Союзу, срібною призеркою Ігор Доброї Волі в Москві 1984 року.

Їхню естафету продовжили: Михайло Зрайко, Микола Федорівський, Василь Куцміда, Марія Мацапула, Віталій Матешко, Олена Жуківська, Ірина Ковальчук, Мар'ян Закальницький, Христина Юдкіна.

Ще одним яскравим представником легкої атлетики івано-франківщини кінця 70-х початку 80-х років був майстер спорту Михайло Кривоніс. Михайло Ярославович народився у 1955 році в с. Світанок, що на Рогатинщині. Легкою атлетикою почав займатися під час служби в армії. Він єдиний, на той час, спортсмен області котрому вдається конкурувати з відомими стайєрами Радянського Союзу. На сучасному етапі йому належить три рекорди області (див. табл. 2) на дистанціях 3000 м, 10000 м та 3000 м з перешкодами, та один його синові – Максиму (5000 м), майстру спорту, члену збірної команди України.

Участь Івано-Франківських легкоатлетів у Олімпійських іграх

Рік	Олімпіада	Місто проведення	Легкоатлети - учасники Олімпіад	Вид	Місце
	XIX	Мехіко	Є.Аржанов	800 м	
München 1972	XX	Мюнхен	Є.Аржанов	800 м	2
	XXVI	Атланта	Р.Вірастюк	Штовхання ядра	6
			С.Осович	Естафета 4x100 м	4
	XXVII	Сідней	Р.Вірастюк	Штовхання ядра	
			Т.Ляхович	Метання спису	
	XXVIII	Афіни	Р.Вірастюк	Штовхання ядра	
			Т.Ляхович	Метання спису	8
			В.Ястребов	Потрійний стрибок	
			І.Шепетюк	Естафета 4x100 м	
	XXIX	Пекін	Н.Непорадна	1500 м	9
			Т.Ляхович	Метання спису	
			В.Ястребов	Потрійний стрибок	
			І.Шепетюк	Естафета 4x100 м	
	XXX	Лондон	Х.Стуй	Естафета 4x100 м	3
			Х.Стуй	Естафета 4x100 м	

 Rio 2016 	XXXI	<u>Ріо-де-Жанейро</u>	Х.Стуй	100м, Естафета 4x100 м	
 TOKYO 2020 	XXXII	Токіо	М. Гаврилюк,	Метання молоту	
В. Літанюк			Спортивна ходьба 50км		

З 1992 року починається новий виток історії легкої атлетики України. Зі здобуттям незалежності наша держава переживає складний період у забезпеченні підготовки спортсменів високого рівня майстерності. Цей етап характеризується певним занепадом розвитку легкої атлетики в регіоні, що миттєво відбилося на результатах.

Так, якщо у 1990 році в літньому Чемпіонаті області приймало участь 202 (107 чоловіків та 95 жінок), у 1991 році – 143 спортсмени (85 чоловіків та 58 жінок), то у 1992 році лише 81 представник Івано-Франківщини (40 чоловіків та 41 жінка) стартував на цих змаганнях.

За часи сучасної державності України успіхами у змагальній діяльності вирізняються: Роман Вірастюк – майстер спорту міжнародного класу, бронзовий призер Чемпіонату Європи у штовханні ядра, 6 м на XXVI Олімпійських іграх у Атланті, рекордсмен області (21 м 34 см); Сергій Осович – майстер спорту міжнародного класу, 4 місце в ест.4x100 м на XXVI Олімпійських іграх у Атланті, Чемпіон Європи, рекордсмен України з бігу на 200 м (20,40 сек) у закритих приміщеннях; Марія Василюк – майстер спорту міжнародного класу, срібний призер чемпіонату Радянського Союзу, рекордсменка області з марафонського бігу, Василь Куцміда – майстер спорту, Чемпіон України зі спортивної ходьби; Дмитро П'ятничук – майстер спорту України, багаторазовий переможець та призер Чемпіонатів України з марафонського бігу, рекордсмен області; Андрій Буженко – майстер спорту, багаторазовий призер Чемпіонатів України з бігу на 800 м; Надія Лукинів – майстер спорту, багаторазова призерка Чемпіонатів України зі штовхання ядра; Віктор Іванишин – майстер спорту, чемпіон та призер всеукраїнських та міжнародних змагань з бігу на 1500 та 800 м; Віталій Сенів – майстер спорту, чемпіон та призер Чемпіонату України з бігу на 60, 100 та 200 м.; Світлана Марчук – майстер спорту, чемпіонка України з бігу на 800 м.

В особливому ракурсі необхідно розглядати новітню історії легкої атлетики Прикарпаття. Серед яскравих особистостей – представниця калуського району (с. Голинь) **Тетяна Ляхович** – рекордсменка України (63 м 23 см), срібна призерка

молодіжного Чемпіонату Європи, фіналістка ХХVІІІ (Афіни, 2004 р.) та учасниця ХХVІІ (Сідней, 2000 р.) і ХХІХ (Пекін, 2008 р.) літніх Олімпійських ігор; коломиянка **Ірина Шепетюк** (фото 7б) – чемпіонка молодіжного Чемпіонату Європи в естафеті 4x100 м, учасниця ХХVІІІ (Афіни, 2004 р.) та ХХІХ (Пекін, 2008 р.) літніх Олімпійських ігор; надвірнянець **Віктор Ястребов**, срібний призер Чемпіонату Європи у потрійному стрибку, учасник ХХVІІІ (Афіни, 2004 р.) та ХХІХ (Пекін, 2008 р.) літніх Олімпійських ігор; франківчанка **Неля Непорадна** – чемпіонка Європи та світу серед юніорів, рекордсменка Європи серед юніорів, фіналістка ХХVІІІ (Афіни, 2004 р.) літніх Олімпійських ігор, калушанин **Мар'ян Закальницький** – чемпіон Європи 2018 року зі спортивної ходьби на 50 км, франківчанка **Христина Юдкіна** учасниця чемпіонату Європи 2018 р, богатир з смт. Делятин – **Михайло Гаврилюк** – бронзовий призер чемпіонату світу серед юніорів (2018 р, бронзовий призер чемпіонату Європи серед молоді (2019 р), учасник Літніх Олімпійських ігор в Токіо 2020 р., франківець **Валерій Літанюк** – срібний призер командного чемпіоната світу з ходьби на дистанції 50 км у командному заліку (2018), переможець Кубка Європи з ходьби на дистанції 50 км в командному заліку (2019), бронзовий призер командного чемпіоната Європи з ходьби на дистанції 50 км в командному заліку (2021), учасник Літніх Олімпійських ігор в Токіо 2020 р.

Окремо необхідно торкнутися успіхів на всеукраїнській та міжнародній арені спортсменів-легкоатлетів з вадами розвитку. Зокрема, **Роман Месик** – член параолімпійської збірної України (вади зору) з легкої атлетики (п'ятиборство), неодноразовий переможець чемпіонату України, рекордсмен України, срібний призер чемпіонату Європи та дворазовий бронзовий призер чемпіонату Європи (2001 р.), учасник ХІІ літніх Параолімпійських ігор (Афіни, 2004 р).

Андрій Голіней – багаторазовий Чемпіон світу серед спортсменів з вадами інтелектуального розвитку, рекордсмен світу на дистанціях 3000 м, 5000 м, 10000 м, 3000 м з перешкодами.

Василь Біленко – МСМК, учасник Глобальних ігор (Італія, 2011 р), чемпіон Європи в закритих приміщеннях (Туреччина, 2013 р), бронзовий призер чемпіонату світу (Чехія, 2013 р), рекордсмен України на дистанціях 400 м з/б (2010 р), 400 м, 60 м з/б, 110 м з/б (2013 р).

Легка атлетика на Івано-Франківщині у фото

Легка атлетика на Станіславщині у 1910 -30роках

Окружні легкоатлетичні змагання учнів української гімназії На передньому плані В. Маруняк (Коломия, 1911 р)

Ірина Барнич (Дубас) при виконанні рекордного стрибка на 4 м 78 см

Спринт, 1937р

Яскрава перемога Володимира Соколовського (Станіславів, 1933 р)

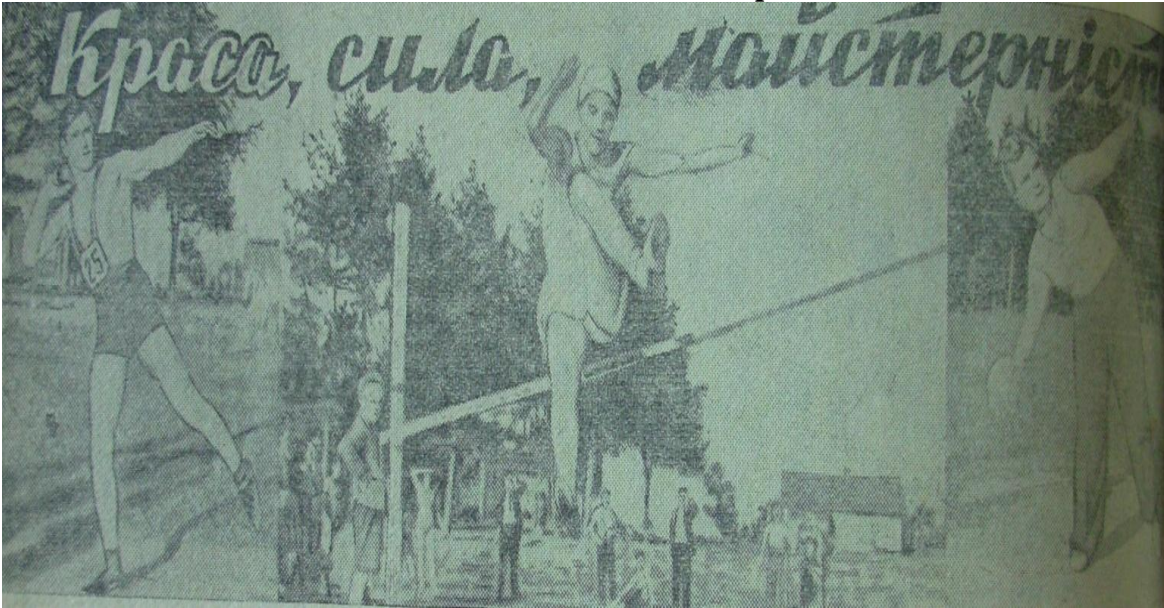

*Легкоатлетичні змагання учнів української гімназії в Коломиї з учнями польської гімназії в 1938/39 р.
Колону провадить М.Гнатюк*

краєвий рекорд на 400м, вересень 1938р

Легка атлетика на Станіславщині у другій половині 1940 – першій половині 1950 років

Перша міська спартакіада, зліва А. Мальков, посередині Т. Замотаєва, справа А. Пащенко ("Прикарпатська правда", 15 липня 1945 р, № 186) Івано-Франківськ, 1945р

О. Мальков рекордсмен Станіславської області з метання диску, 1945р.

Відома Станіславська легкоатлетка С.Іванова (штовхання ядра)

На фініші чемпіон області з бігу на 100 м, коломиянин С. Карач (1947 р) (фото справа), Учасники естафети 4x100 м, коломияни: С. Карач, Гринч, Шахов, Легкий (зліва на право) (фото справа)

Легка атлетика на Станіславщині у другій половині 1950 – другій половині 1960 років

Стрибун у висоту В. Унгура ,Коломия, 1952 р.

Бар'єрист 50-60 років ХХ століття – Богдан Курило(фото зліва)

Анатолій Гемба – майстер спорту СРСР, агаторазовий чемпіон та призер УРСР(фото справа)

Михайло Дебенко – багаторазовий чемпіон та призер області з легкої атлетики, 1952-1957 рр. (100, 200 м), рекордсмен області з легкої атлетики

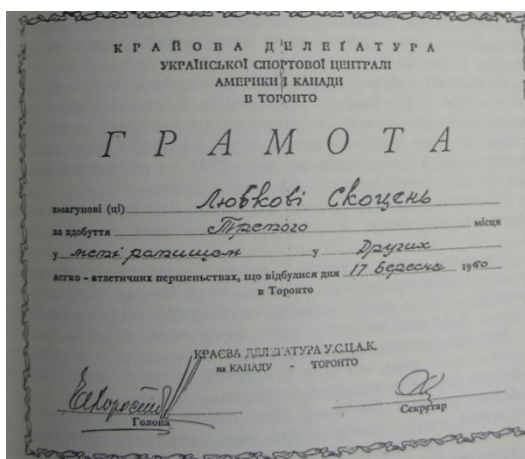

Іван Барсов зі своїми учнями (1958 рік, ст.-н "Спартак")

Юрій Літуєв

(м. Івано-Франківськ) – чемпіон Європи, призер XV Олімпійських ігор (1952), учасник Олімпіади 1960р в бігу на 400м з/б.

Любомір Скоценю, Легкоатлетичні змагання УСЦАК в Торонто, 1960р, перший його успіх

Іван Максименко – рекордсмен області у метанні молоту, метання диску (м. Снятині, весна, 1962 р)

На тренуванні В. Микида - Чемпіон УРСР 1963 року, срібний призер СРСР 1963 року VIII Всесоюзної Спартакиади школярів в метанні молоту

І.М. Калинюк на змаганнях, м. Тарта, Латвія, 1961р

Зимова першість з легкої атлетики, м. Коломия

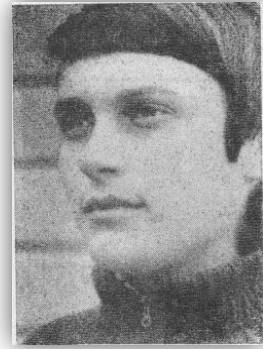
Легка атлетика на Івано-Франківщині у другій половині 1970–
другій половині 1980 років

Масовий забіг на Призи газети «Прикарпатська правда», 1974р

М. Беца (спортсменка зі Снятина) (фото зліва)

Тая (Тетяна)Радіонова - МС СРСР з Коломиї. (фото справа)

Л. Левандівська на змаганнях.

Чемпіонат УРСР і фінал республіканського кросу на призи газети Правда 1981р 12км, справа М. Кривоніс

VIII Фінальні сільські спортивні ігри Української РСР 1985 рік Н Шляхтич(Шарий)

*Микола Федорівський (№135).
Чемпіонат СРСР, 1989р*

В. Куцмида, ЧУ, м. Алушта, 1990р

Антонець В.Д. зі своєю групою (фото зліва), стрибун у висоту Григорій Чорний зі своїм тренером Антонцем В.Д. (фото справа)

На фото: (зліва на право) С. Осович, Р. Вірастюк, тренери - Д.М. Яремчук, І.Г. Шарий після Олімпійських ігор в Атранті 1996р.

На фото: Сергій Осович (зліва) зі своїм наставником Дмитром Михайловичем Яремчуком

Тетяна Ляхович, І.Г. Шарий, Роман Вірастюк

Коротко про майстрів спорту Івано-Франківщини

Лідія Левандовська (с. Торговиця Городенківського р-ну), майстра спорту міжнародного класу, срібна призерка Ігор Доброї Волі в Москві 1984 року, учасниця міжнародних змагань зі спортивної ходьби;

Роман Вірастюк (20 квітня 1968 року, м. Івано-Франківськ): майстер спорту України міжнародного класу з легкої атлетики, учасник XXVI (Атланта, 1996 рік), XXVII (Сідней, 2000 рік), XXVIII (Афіни, 2004 рік) літніх Олімпійських ігор, чемпіон Європи серед клубів 2002 року, трьохразовий срібний призер Всесвітніх військових ігор 1995, 1999 та 2003 років, 17-ти разовий чемпіон України.

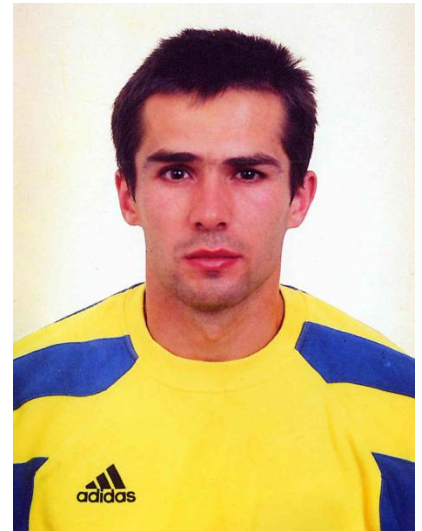

Осович Сергій (16 грудня 1973р м. Івано-Франківськ) – МСУМК Чемпіон Європи з естафетного бігу 4х100м , призер Європи в бігу на 200м, учасник Олімпійських ігор в Атланті (4е місце в ест. бігу 4х100м, срібний призер Чемпіонату світу в закритих приміщеннях (1995р), бронзовий призер Чемпіонат світу з легкої атлетики серед юніорів (1992 р), чемпіон Європи з бігу на 200 м в закритих приміщеннях.

Надія Лукинів (14 травня 1968р с. Корнів Городенківського р-ну) МС з легкої атлетики, багаторазова Чемпіонка України, учасниця кубку Європи (1997р.)

Віталій Сенів – (11.03.1975 р с.Тяпче , Долинського району Івано-Франківської обл) учасник Чемпіонату Європи, Чемпіон України в бігу на 100м; бронзовий призер Чемпіонату світу 1998р (100м)

Ляхович Тетяна - МСУМК, член збірної команди України з легкої атлетики (метання спису) 1998-2009рр, кращий результат- 63м 23см , чемпіонка та призерка чемпіонатів України 2004-2008 рр, екскрекордсменка України, срібна призерка молодіжного чемпіонату Європи (1999р.), володарка Кубку Європи (2003р.). Учасниця XXVII (Австралія) , XXVIII (Греція) та XXIX (Пекін) літніх Олімпійських ігор. Фіналістка Олімпійських ігор в Китаї - 8 місце.

Ірина Шепетюк (член збірної команди України з легкої атлетики (спринт), учасниця ХХІХ літніх Олімпійських ігор, ІІ місце на Кубку Європи зі спринту, ШВСМ, ФСТ „Динамо”, м. Івано-Франківськ);

Неля Непорадна 1500м чемпіонка Європи та світу серед юніорів, рекордсменка Європи серед юніорів, фіналістка ХХVІІІ (Афіни, 2004 р.) літніх Олімпійських ігор

Ястребор Віктор – МСУМК, бронзовий призер чемпіонату світу серед юнаків 1999 року, чемпіон Європи серед юніорів 2001р, срібний призер чемпіонату Європи серед молоді 2001р., срібний призер ХХІІ Всесвітньої Універсиади (Південна Корея, 2003р), чемпіон Європи в приміщенні 2009р, учасник 28 Олімпійських ігор (2004р Афіни) та 29 Олімпійських ігор (2008р, Пекін)

Христина Стуй –ЗМСУ з легкої атлетики., Чемпіонату Європи у Парижі 2011р(5місце) в приміщенні, учасниця Олімпійських ігор у Пекіні 2008р, Чемпіонату Світу у Берліні 2009р, учасниця Чемпіонату Європи у Барселоні 2010 і трьох Кубків Європи: Еннесі (Франція) 2008р., Лісерія (Португалія) 2009, Стокгольм (Швеція) 2011р., бронзова призерка Олімпіади (2012)

Анастасія

Ткачук –МСУ з легкої атлетики, рекордсменка України в бігу на 1000м, багаторазова переможниця юнацьких чемпіонатів України, IV місце на юнацьких Олімпійських іграх в Сінгапурі

Галина Облещук – МСУМК, багаторазова чемпіонка України, учасниця чемпіонату світу (9-те місце), чемпіонату Європи (13-те місце) та Кубка Європи (11-те місце), а також молодіжної першості Європи (6-те місце).

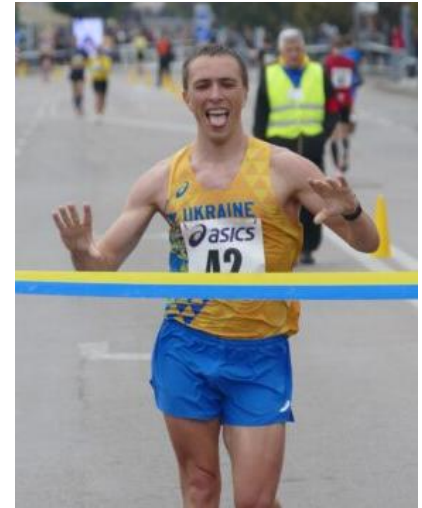

Юдкіна Христина – МСУМК з легкої атлетики, бронзова призерка чемпіонату Європи (2018) зі спортивної ходьби на 50 км.

Літанюк Валерій – МСУМК,

Срібний призер командного чемпіоната світу з ходьби на дистанції 50 км у командному заліку (2018). Бронзовий призер Літньої універсиади у командному заліку в ходьбі на 20 км (2017). Переможець Кубка Європи з ходьби на дистанції 50 км в командному заліку (2019). Бронзовий призер командного чемпіоната Європи з ходьби на дистанції 50 км в командному заліку (2021)

Месик Роман - МСУМК, член параолімпійської збірної команди України з легкої атлетики (п'ятиборство), неодноразовий переможець чемпіонатів України, рекордсмен України, двохразовий срібний призер чемпіонату Європи та триразовий бронзовий призер Європи, учасник XII літніх Параолімпійських ігор в Греції (5 місце).

Андрій Голіней –

МСУМК, багаторазовий чемпіон Європи, світу, Чемпіон Глобальних ігор, учасник XIV Параолімпійських ігор (Лондон, Велика Британія, 2012р), член збірної команди України серед спортсменів з вадами розумового та фізичного розвитку.

Василь Біленко – учасник Глобальних ігор (Італія, 2011р), чемпін Європи в закритих приміщеннях (Туреччина, 2013р), бронзовий призер чемпіонату світу (Чехія, 2013р), рекордсмен України на дистанціях 400м з/б (2010р), 400м, 60м з/б, 110м з/б (2013р).

Іван Ількович Файчак, переможець та призер чемпіонату Європи, призер чемпіонату Світу серед ветеранів Срібний призер чемпіонату світу в приміщенні серед ветеранів (60м з бар'єрами) в категорії чоловіки 80-84 роки (2023р)

Також чемпіонами та призерами України ставали та виконали норматив Майстра Спорту України у різні роки: Валерій Косирев (метання спису), Валентина Нікітіна ((1969р), стрибки у висоту) Олег Чернишов, Наталія Шляхтич, Інна Оробець, Любов Григурко, Олег Цалко, Попельняк Роман, Андрій Чепердюк Михайло Грисько (штовхання ядра), Ігор Демедюк, Олег Крижановський (10-тиборство), Ігор Бойчук, Віктор Саприга, Галина Віріімчук (диск), Микола Федорівський, Василь Куцмида, Ірина Ковальчук (спортивна ходьба), Вячеслав Гох (стрибки у висоту), Галина Басайчук (1500м, 800м), Михайло Кривоніс (5000, 10000м), Володимир Грузін (800м), Світлана Марчук 400,800м), Андрій Буженко (400,800м), Віктор Іванишин (800м), Сергій Грузін (1500,800м), Оксана Крижанівська (800м), Володимир Ковалик (800м), Ярослав Гресько (800, 1500м), Роман Івасів

(5000м), Алла Киричок (1500м), Максим Кривоніс (10000м), Бублик Роман (100, 200м), Гелетій Ігор (5000м), Стуй Христина (100м, 200м), Олег Озарко (1500м), Кирилович Оксана (100м).

Підготовкою спортсменів займаються відомі тренери: Кривий А.І., В.Сіммуль, К.Комарницький А.Є., Дзвоник П.Й., Пустовіт І.П., Чистиков В.М. Балакшин В.В., Мацюк В.В. Слюсаренко Н.Д., Козій Р.С., Яськевич Б.Р., Калинюк І.М., І. Г. Шарій, В.Д. Антонець, Є.І. Єрузель, М.І. Перегінець.

Рекорди з легкої атлетики Івано-Франківської області в різні роки

Таблиця рекордів з легкої атлетики Станіславської області
(станом на 1946 рік)

Вид	Результат	Прізвище спортсмена	орг-ція
жінки			
100м	14,0	Маслова Н.	Спартак
200м	31,0	Замотаєва	Динамо
400м	1.10,0	Шумакова	Динамо
800м	2.56,9	Замотаєва	Динамо
стр. в довжину	4,07	Волкова	Спартак
стр.у висоту	127	Замотаєва	Динамо
метання диску	23,23	Замотаєва	Динамо
метання гранати	34,62	Шувалова	Динамо
штовхання ядра	10,33	Шувалова	Динамо
ест. 4x100м	1.00,1	Замотаєва, Іванова, Черненко, Петрова	Динамо
ест. 400+300+200+100	2.57,3	Плавшеніс, Гриценко, Факас, Черненко	Більшовик
чоловіки			
100м	11,6	Гайворонський	Динамо
200м	25,8	Зураєв	Більшовик
400м	56,3	Зураєв	Динамо
800м	2.18,0	Онищук	Динамо
1500м	4.44,4	Калагайда	Динамо
стр. в довжину	Тра.92	Камишев	Динамо
стр.у висоту	162	Дороценковський	Динамо
метання диску	32.87	Мальков	Динамо
метання гранати	62.92	Зуренко	Динамо
штовхання ядра	10,39	Гайворонський	Динамо
ест. 4x100м	50,3	Зураєв, Копускін, Галущенко, Стеценко	Динамо
ест. 800+400+200+100	3.53,5	Стеценко, Галущенко, Зураєв, Капускін	Динамо

Таблиця рекордів з легкої атлетики Станіславської області
(станом на 1954 рік)

Вид	Результат	Прізвище	Рік встановлення	Місто, район
100м	11,0	Філоненко	1952	Станіслав, Медик
200м	23,2	Лабенський	1954	Станіслав, Медик
400м	51,4	Філоненко	1951	Станіслав, Медик
800м	2.03,4	Барсов І.	1953	Станіслав, «Іскра»
1500м	4.05,0	Барсов І.	1953	Станіслав, «Іскра»
Марафонський біг	2:59.55,0	Авдонін Ф.	1949	Станіслав, «Більшовик»
110з/б	16,3	Літуєв Ю.	1948	Станіслав, "Спартак"
400з/б	58,2	Філоненко	1951	Станіслав, Медик
3000м з перешкодами	9.44,6	Барсов І.	1954	Станіслав, «Іскра»
с/х 10 км	51.04,0	Ковальчук І.	1954	Станіслав, «Іскра»
5 км	25.24,0	Вовчук В.	1950	Станіслав, «Іскра»
стр. в довж.	6,43	Літуєв Ю.	1948	Станіслав, «Спартак»
стр. у висот.	190	Унгарс Е.	1954	Станіслав, «Спартак»
стр. з шестом	3,70	Дрогомирецький	1948	Коломия, «Спартак»
потрійний стр.	13,16	Гнатюк	1951	Коломия, ЮСШ
штовх. ядра	13,05	Унгарс Е.	1954	Станіслав, «Спартак»
мет. диску (2кг)	36,88	Майсик	1952	Станіслав, Медик
мет. спису (800г)	51,62	Припхан І.	1954	Станіслав, Медик
мет. молоту (7кг)	52,49	Голубев	1954	Станіслав, ГДО
мет. гранати (700г)	69,57	Тимохін Ф.	1954	Станіслав, ГДО
10ти борство	5864	Літуєв Ю.	1948	Станіслав, ГДО
Жінки				
100м	12,8	Буянова Н.	1948	Коломия, ЮСШ
200м	27,8	Ясинчук І.	1953	Станіслав, Медик
400м	1.03,4	Томчиковська	1954	Станіслав, Медик
800м	2.28,0	Шумакова А.	1948	Станіслав, Медик
80з/б	15,3	Буянова	1948	Станіслав, "Іскра"
стр. в довж.	4,93	Стеценко	1953	Станіслав, ЮСШ
стр. у висот.	1,40	Бойко Н.	1953	Станіслав, ЮСШ
штовх. ядра	11,89	КасківМ	1950	Станіслав, ЮСШ
мет. диску (2кг)	34,92	Барсова	1953	Станіслав, ЮСШ
мет. спису (600г)	33,80	Ясинська	1953	Станіслав, ЮСШ
Мет. гранати (700г)	38,60	Тернова	1947	Станіслав, ЮСШ
5ти борство (2)	3002	Буянова	1948	Станіслав, ЮСШ
5ти борство (3)	2547	Маслова	1952	Станіслав, ЮСШ

**Рекорди Станіславської області
(станом на 1.12.1959 року)**

Вид	Результат	Розряд	Хто встановив	Рік встановлення	Місто, район
Чоловіки					
100 м	10,9	II	Дебенко М.	1955	Станіслав, ТФК
200м	23,2	II	Лабенський Я.	1954	Станіслав, ТФК
400м	51,4	II	Філоненко	1951	
800м	1.58,9	II	Холєвчук В.	1955	
1500м	4.05,0	II	Барсов І.	1954	
5000м	15.50,0	II	Барсов І.	1955	
10000м	34.40,0	III	Іфтемчук О.	1953	
110м з/б	16,0	III	Іванишин Г.	1955	
400м з/б	57,8	II	Курило Б.	1959	
3000м з/п	9.42,8	II	Барсов І.	1954	
ест. 4x100м	46,4		Шатарський, Банах, Кваша, Пишта	1955	
Ест 4x400м	3.44,4		Яворський, Філоненко Шатарський, Холєвчук	1951	
с/х 10км	47.15,0	II	Ковальчук І.	1955	
20км	1:34.17,0	II	Ковальчук І.	1955	
стр. в довж.	6,65	II	Лазєбний	1958	Калуш
стр. у висот.	1,76	II	Громов Т.	1953	
стр. з шестом	3,80	II	Дрогомирецький	1955	
штовх. ядра (7кг)	13,21	II	Сімуль В.	1959	
мет. диску (2 кг)	38,12	III	Сімуль В.	1959	
мет. спису (800г)	54,02	III	Цібій	1959	
мет. молоту (5кг)	46,42	III	Федор Б.	1959	
5-ти борство	2350	III	Дзвоник		
10-ти борство	4847	II	Петришин	1950	
Жінки					
100м	12,7	II	Томчаковська	1957	
200м	26,5	II	Кіркорович	1957	
400м	1.02,0	II	Томчаковська	1956	
800м	2.23,0		Шумакова	1948	
80з/б	13,3		Стеценко	1955	
ест. 4x100м	52,8		Стеценко,Полякова, Набабкіна, Томчаковська	1955	.
ест. 4x400м	1.56,0			1955	
стр. в довж.	5,04		Костенко	1959	
стр. у висот.	145	II	Зелик Ю.	1959	Коломия
штовх. ядра (4 кг)	11,30		Білоус	1959	
мет. диску (2кг)	36,80		Білоус	1959	
мет. спису (600г)	36,60		Білоус	1959	
5-ти борство	3333		Павлюкевич	1958	

Рекорди Івано-Франківської області
(станом на 01.01.1963 року)

Вид	Результат	Розряд	Хто встановив	Рік встановлення
Чоловіки				
100м	10,7	I	Дебенко М.	1960
200м	22,6		Стасюк І.	1955
400м	51,3	II	Стасюк І.	1955
800м	1.57,7		Фраюк І.	1961
1500м	4.05,0	II	Барсов І.	1954
5000м	15.37,0		Гавриш	1962
10000м	31.35,8		Ступар Р.	1956
42км.195м	2:47.00,0		Турнус	1962
110м з/б	15,6		Гемба А.	1962
400м з/б	55,9		Курило Б.	1960
3000м з/п	9.42,8	II	Барсов І.	1954
ест. 4x100м	44,6			
Ест 4x400м	3.35,0			
с/х 10км	47.15,0	II	Ковальчук І.	1955
20км	1:34.17,0	II	Ковальчук І.	1955
стр. в довж.	6,83	II	Гемба А.	1958
стр. у висот.	2.02	МС	Шиптур М.	1962
стр. з жердиною	3,90	II	Гемба А.	1960
штовх. ядра (7 кг)	13,56		Косарев	1960
мет. диску (2кг)	40,32	II	Гемба А	1960
мет. спису (800г)	62,60	II	Слободенюк	1961
мет. молоту (7кг)	53,12	II	Голубев	1959
10-ти борство	5996	II	Гемба А.	1961
Жінки				
100м	12,6	II	Кіркорович	1958
200м	26,5	II	Кіркорович	1957
400м	1.02,0	II	Томчаковська (Тимчаківська)	1956
800м	2.21,8		Слободянюк	1960
80з/б	12,2		Магдач	1962
ест. 4x100м	52,8		Стеценко, Набабкіна, Томчаковська, Полякова	1955
ест. 4x400м	1.56,0			1955
стр. в довж.	5,12		Павлюкевич	1961
стр. у висот.	151		Євдокимова	1961
штовх. ядра (4 кг)	13,04		Дмитришина	1962
мет. диску (2кг)	37,56		Білоус	1960
мет. спису (600г)	38,28		Білоус	1960
5-ти борство	3601		Ковшанюк	1961

Показник результативності у різних видах легкої атлетики за період з 1962 по 1967 роки (на основі аналізу 5-10 кращих результатів у виді)

Види	Жінки					Чоловіки				
	<u>1962</u>	<u>1963</u>	<u>1964</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>1962</u>	<u>1963</u>	<u>1964</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>
100	13,8	13,9	13,4	12,3	12,4	11,8	11,7	11,2	11,3	10,7
200	28,9	29,0	28,14	27,4	27,1	24,5	24,5	23,9	23,4	22,0
400	1.09,3	1.08,0	1.05,27	1.04,3	1.03,2	54,5	54,5	54,5	53,5	50,0
800	2.51,6	2.50,0	2.41,0	2.34,1	2.24,8	2.07,9	2.07,7	2.03,4	2.03,3	1.52,6
1500	-----	-----			5.17,1	4.24,3	4.23,9	4.14,3	4.12,1	4.00,8
5000	-----	-----				16.41,0	16.38,0	16.12,3	15.30,1	14.29,0
10000	-----	-----				34.38,0	34.37,1	34.24,36 (з 5-ти кращих)	33.21,1	30.02,0
Марафонський біг										2:93.0,0
80м з/б	14,5	14,4	13,75	13,4	12,4	-----	-----			
110м з/б	-----	-----				18,0	17,6	16,95	16,3	15,6
400м з/б	-----	-----				1.08,5	1.08,5	1.02,86	59,02 (з 6-ти кращих)	58,0
3000м з/п	-----	-----				10.18,0	10.17,4	10.40,9	9.52,4 (з 4-ох кращих)	9.25,6
С/х 10км	-----	-----				55,10	54.59,0	50,13 (з 3-ох кращих)		45.58,0
С/х 20 км										1:36.20,02
Стр. у висоту	128	130	143,2	132	150	165	165	182,1	182	180
Стр. у довж	4,51	4,50	4,81	4,38	5,25	5,83	5,97	6,36	6,59	6,60
Потрійний стр.	-----	-----				12,31	13,44	13,26	12,74	13,80
Стр. з жердиною	-----	-----				2,85	2,85	3,15		340
Мет. Диску	27,50	27,50	31,84	34,31	47,49	39,37	37,28	36,88	39,44	46,31
Мет. Спису	29,6	30,0	32,79	35,47	37,80	42,03	43,83	52,90	57,34	71,70
Мет. Молоту	-----	-----				37,97	38,08	34,72		54,20
Штовх. Ядра	9,50	9,45	10,67	11,44	12,78	10,01	10,69	12,20	13,57	15,50
5-ти борство	2830	2992	3244,9	3330	3786	-----	-----			
10-ти борство	-----	-----				4120	4165	3850,9	4312 (з 6-ти кращих)	6273

**Рекорди Івано-Франківської області
(станом на 01.01.2023 року)**

Вид	Результат	Розряд	Хто встановив	Рік встановлення
Чоловіки				
100м	10,09		Осович Сергій	1996
200м	20,40		Осович Сергій	1996
400м	46,68		Сеник Сергій	2018
800м	1.47,91		Ковалик Володимир	2003
1500м	3.45,45		Озарко Олег	
3000м	8.05.6		Кривоніс Михайло	
5000м	13:53.04		Кривоніс Максим	2010
10000м	28:35.05		Гелетій Ігор	2010
Марафонський біг	2:13.00		Гелетій Ігор	2021
110м з/б	14,5		Павленко Борис	
400м з/б	55,4		Калиняк Ігор, Тітов Юрій	
ест. 4x100м	40,52		Завадовський Ігор, Бублик Сергій, Сенів Віталій, Осович Сергій	1999
3000м з/п	8.45,3		Кривоніс Михайло	
с/х 20км	1:25:23		Федорівський Микола	
с/х 50км	3:51:27		Літанюк Валерій	2019
стр. в довж.	7, 78см		Дрогомирецький Роман	
стр. у висот.	2, 08см		Гох В'ячеслав	1970-1970 роки орієнтовно
Потрійний стрибок	17,32см		Ястребов Віктор	2004
штовх. ядра (7 кг)	21,34		Вірастюк Ромар	2000
мет. диску (2кг)	58,90		Вірастюк Роман	
мет. спису (800г)	73,82		Косарев Валерій	
мет. молоту (7кг)	81,36		Григораш Ігор	
10-ти борство	7650		Демидюк Юрій	
Жінки				
100м	11,24		Стуй Христина	2014
200м	22,66		Стуй Христина	2012
400м	51,58		Стуй Христина	2014
800м	2.00,21		Ткачук Анастасія	2012
1500м	4.03,73		Непорадна Неля	2003
3000м	9.01,05		Непорадна Неля	2001
5000м	16:38.13,0		Дідоводюк Олеся	2021
Марафонський біг	2:47.42.0		Василюк Марія	
ест. 4x100м	46,73		Люк Світлана, Кирилович Оксана, Пташник Юлія, Стуй Христина	2006
100м з/б	13,8		Кобзей Василина	
400м з/б	1.04,0		Яцяк Олеся	
стр. в довж.	5,84		Зьола Галина	

стр. у висоту	170		Лук'янова Тетяна, Тригубяк Тетяна	
Потрійний стр.	12,43		Петрів Наталія	
штовх. ядра (4 кг)	19,13		Шляхтич Наталія	
мет. диску (2кг)	59,05		Вереємчук Галина	
мет. спису (600г)	63,23		Ляхович Тетяна	2008
с/х 10км	44,45,0		Левандовська Лідія	
с/х 20км	1:37.21		Юдкіна Христина	2018
с/х 50км	4:22,15		Юдкіна Христина	2018

ЛІТЕРАТУРА

1. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції мж двома світовими війнами. – Прага, 1942. — 367 с.
2. Калічах І., Руханка й спорт української еміграції в Ч. С. Р. — Львів: Сокіл-Батько, 1930.- 93 с.
3. Прохода В. Український Сокіл в Подебрадах. – Подебради, 1931.
4. Прохода В. Початки української руханки за кордоном // Український Сокіл /Прага/. — 1936, Ч.4-5.
5. Альманах Ради Фізичної Культури. 1945—1948. – Мюнхен: Молоде Життя, 1951. — 117 с.
6. У 25-річчя Української Спортової Централі Америки й Канади. Пропам'ятна книга — Видання Ювілейного Комітету, 1980, –60 с.
7. Спортсмен. – 1922, ч.4-5, липень-серпень.
8. Школа Вкраїнських Пластунів т. Щипйорно — Щипйорно, 1923. – 42 с.
9. Український Сокіл в Подебрадах у ЧСР. – Подебради, 1931.
10. Центральний державний історичний архів України у М.Львові: Фонд 312, опис І, с. 110.
11. *Оксана Вацеба*. Український еміграційний спортивний рух першої третини ХХ ст. // Схід. — 1996

